

Missiv – Remiss kommunövergripande handlingsplan mot våld

Individ- och familjenämnden beslutade 2016 att ta fram en kommunövergripande handlingsplan mot våld.

Syftet med en kommungemensam handlingsplan är att med gemensamma insatser arbeta för minskat våld i Umeå och att öka kunskapen kring våld. Det finns stora vinster i att tillsammans arbeta förebyggande och att agera mot våldet. Handlingsplanen beskriver målsättningarna med det kommungemensamma arbetet.

Handlingsplanen strävar efter att ta ett helhetsgrepp om våldsfrågorna och innehåller en aktivitetsplan för åren 2018–2022.

Ni har möjlighet att komma med synpunkter på den kommunövergripande handlingsplanen mot våld senast den **31 januari 2019**. Synpunkterna skickas till **ifnamnden@umea.se**.

Kunskapsöversikt bifogas som underlag till handlingsplanens inriktning. Kunskapsöversikten bifogas för information.

Anna Karlander

Chef Enheten för stöd och utveckling

Adresslista remissutskick kommunövergripande handlingsplan mot våld

Polismyndigheten Region norr	registrator.nord@polisen.se
Västerbottens läns landsting	landstinget@vll.se
Byggnadsnämnden	hannele.hakkinen@umea.se
Fritidsnämnden	umea.fritid@umea.se
För- och grundskolenämnden	skolkontoret@umea.se
Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden	skolkontoret@umea.se
Jämställdhetsutskottet	ksdiarium@umea.se
Kulturnämnden	umea.kultur@umea.se
Miljö- och hälsoskyddsnämnden	chatrin.lindgren@umea.se
Tekniska nämnden	anna.bugaeva@umea.se
Äldrenämnden	nils.enwald@umea.se
Brand - och räddningsnämnden	susanne.angdal@umea.se
Överförmyndarnämnden	susanne.tovra@umea.se
Anhörigrådet	ksdiarium@umea.se
Folkhälsorådet	ksdiarium@umea.se
Funktionshinderrådet	ksdiarium@umea.se
Interreligiösa rådet	ksdiarium@umea.se
Pensionärsrådet	ann.siklund@umea.se
UmeBrå	umea.fritid@umea.se
Umeå kommunföretag - AB Bostaden	kundcenter@bostaden.umea.se
Umeå kommunföretag - Dåva Deponi och Avfallscenter i Umeå AB	info@avfallscenter.se
Umeå kommunföretag - Infrastruktur i Umeå AB	inab@umea.se
Umeå kommunföretag - Kompetensspridning i Umeå AB	susanne.lindstrom@umea.se
Umeå kommunföretag - Umeå Energi AB	umea.energi@umeaenergi.se
Umeå kommunföretag - Umeå Parkerings AB	upab@umea.se
Umeå kommunföretag - Umeå Vatten och Avfall AB	kundservice@vakin.se
Öppen Gemenskap	stina.a.gezelius@oppengemenskap.se
Kvinno- och tjejjouren i Umeå	mail@kvinnojoureniumea.se
Umeå brottsofferjour	info@umearegionen.boj.se
Västerbottens idrottsförbund, dopingkommittén	idrottsforbundet@vbidrott.rf.se
Barnrättsbyrån	anna@barnrattsbyran.se

Funktionsrätt Umeå

Rädda barnen

Röda korset

Bris Region Nord

Föreningen män för jämställdhet Umeå

Rättsmedicinalverket

Åklagarkammaren

Personalnämnden

maria.holmgren@ac.hso.se

info@rb.se

info@umeakretsen.se

bris.nord@bris.se

umea@mfi.se

rmum@rmv.se

registrator.ak-umea@aklagare.se

ksdiarium@umea.se

§ 208

Diariennr: IFN-2016/00291

Remiss - Kommunövergripande handlingsplan mot våld

Beslut

Individ- och familjenämnden beslutar att skicka ut förslag till kommunövergripande handlingsplan mot våld på remiss enligt remisslista i bilaga. Remissvar ska ha inkommit senast den 2019-01-31.

Individ- och familjenämnden beslutar att beredningsansvariga tjänstemän reviderar kunskapsöversikten i samråd med Gudrun Nordborg.

Individ- och familjenämnden beslutar att lägga till personalnämnden och nämndens samverkansparter mot våld samt att remissen skickas ut för kännedom till de politiska partierna i kommunfullmäktige.

Ärendebeskrivning

Individ- och familjenämnden beslutade 2016 att ta fram en kommunövergripande handlingsplan mot våld.

Syftet med en kommungemensam handlingsplan är att med gemensamma insatser arbeta för minskat våld i Umeå och att öka kunskapen kring våld. Det finns stora vinster i att tillsammans arbeta förebyggande och att agera mot våldet.

Handlingsplanen strävar därför efter att ta ett helhetsgrepp och innehåller en aktivitetsplan för åren 2018–2022.

Under perioden 2018-11-01 till och med 2019-01-31 finns möjligheten att komma med synpunkter på den kommunövergripande handlingsplanen mot våld. Synpunkterna skickas till ifnamnden@umea.se

Arbetsutskottets beslutsordning

Yrkanden

Ahmed Hersi (V) yrkar att

- Samverkansrådet borde ha två representanter för utbildning, en för för- och grundskola samt en för gymnasieutbildning.
- Att #metoo arbetas in i aktivitetsrutan om våldsutsatt personal.

Andreas Lundgren (S) yrkar att ersätta KAST-mottagning med Centrum mot våld.

Andreas Lundgren (S) yrkar att byta ut "kvinnojouren" till "kvinnojourerna".

Anna-Karin Sjölander (C) yrkar att planen ska innehålla ett nulägesmått på resultatet kopplat till målen för att det ska vara möjligt att utvärdera.

Hans Åke Rönnlund (S) yrkar att lägga till samtliga bolag på remisslistan.

Andreas Lundgren (S) yrkar att identifiera berörda frivilligorganisationer till remisslistan samt att förlänga remisstiden till slutet av januari.

Andreas Lundgren (S) yrkar bifall till Hersis (V) yrkanden.

Propositionsordning

Ordförande finner att arbetsutskottet bifaller Hersis (V), Lundgrens (S), Sjölanders (C) och Rönnlunds (S) yrkanden och enas om att en genomgång av kunskapsöversikten görs innan utskick till nämnd.

Nämndens beslutsordning

Yrkanden

Gudrun Nordborg (V) yrkar att revidera kunskapsöversikten avseende rasism och hatbrott samt trakasserier om hot och våld på arbetsplatsen samt förtydligande gällande olika grupper utsatthet.

Leif Berglund (S) yrkar att till remisslistan lägga till personalnämnden och nämndens samverkansparter mot våld samt att remissen skickas ut för kännedom till de politiska partierna i kommunfullmäktige.

Propositionsordning

Ordförande finner att nämnden enas om att beredningsansvariga tjänstemän reviderar kunskapsöversikten i samråd med Gudrun Nordborg.

Ordförande finner att nämnden enas om att lägga till personalnämnden och nämndens samverkanspartner mot våld samt att remissen skickas ut för kännedom till de politiska partierna i kommunfullmäktige.

Nämnden har därmed beslutat att skicka ut förslag till kommunövergripande handlingsplan mot våld på remiss med ett tillägg om revidering av kunskapsöversikten samt tillägg i remisslistan.

Beslutsunderlag

Kommunövergripande handlingsplan mot våld
Kunskapsöversikt till kommungemensam handlingsplan mot våld
Missiv – Remiss kommunövergripande handlingsplan mot våld
Remisslista

Beredningsansvariga

Lena Bolin
Seth Åberg
Anna Karlander

Beslutet ska skickas till

Enligt remisslista

Kunskapsöversikt till den kommungemensamma handlingsplanen mot våld i Umeå kommun

Dokumentnamn:

Kunskapsöversikt till den kommungemensamma handlingsplanen mot våld i Umeå Kommun

Dokumentansvarig:

Lena Bolin, Enheten stöd och utveckling

Dokumentdatum:

2018-07-04

Varför en kunskapsöversikt?

Att arbeta mot att bli en kommun fri från våld är ett arbete som kräver engagemang och kunskap, inte bara för att rama in en vision och målbild utan för att få långsiktiga och hållbara effekter och resultat. Arbetet med våld kan till synes verka spretigt. Våld sker överallt, tar sig i uttryck på olika sätt och har ingen koppling till någon särskild grupp i samhället. Detta medför att behoven och instanserna för att arbeta våldsförebyggande behöver anpassas beroende på sammanhang. Att dela upp olika former av våld i kategorier underlättar arbetet med att hitta rätt kontext för våldets mekanismer och för att kunna arbeta lösningsfokuserat.

Detta underlag är skrivet mot bakgrund av framtagandet av en kommungemensam handlingsplan mot våld i Umeå kommun, med syfte att bidra till en översiktlig kunskapsinsyn och kan läsas som ett komplement till den handlingsplan som utarbetats, där mål och aktiviteter mer konkret har beskrivits.

Våra mänskliga rättigheter

Mänskliga rättigheter regleras av konventioner och lagstiftning på internationell och nationell nivå, vilket således ska förvaltas genom sociala praktiker på den lokala nivån. Den allmänna deklarationen om mänskliga rättigheter fastställer perspektivet om erkännandet av det inneboende värdet hos alla människor där de lika och obestridliga rättigheterna för alla är grundvalen för frihet, rättvisa och fred i världen.¹

Konventionen om avskaffande av all diskriminering av kvinnor, den så kallade Kvinnokonventionen, antogs av Förenta nationerna 1979. Syftet var att alla stater skulle garantera kvinnor samma rättigheter som män. Konventionstexten behandlar inte det könsrelaterade våldet, men olika FN-organ har senare klargjort att förbudet mot diskriminering även innebär förbud mot våld mot kvinnor. Efter att mäns våld mot kvinnor uppmärksammats alltmer antogs Deklarationen om avskaffande av allt våld mot kvinnor 1993. I de inledande artiklarna definieras våld mot kvinnor och den definition som det internationella samfundet enades om där är den kanske mest accepterade. Den omfattar såväl fysiskt, sexuellt och psykologiskt våld: "Varje könsrelaterad våldshandling som resulterar i, eller troligen kommer att leda till, fysisk, sexuell eller psykisk skada eller lidande

¹ Regeringskansliet. 2006. FN:s konventioner om mänskliga rättigheter.

för kvinnor, samt hot om sådana handlingar, tvång eller godtyckligt frihetsberövande, vare sig det sker i det offentliga eller privata livet."²

Den 20 november 1989 sade Förenta Nationerna ja till konventionen om barnets rättigheter. I konventionen finns regler som ska skydda barns mänskliga rättigheter och i barnkonventionen samlas alla rättigheter som gäller för alla barn och ungdomar upp till 18 år.

När det gäller barn och våld står det i FN:s konvention artikel 19 att "Varje barn har rätt att skyddas mot fysiskt eller psykiskt våld, övergrepp, vanvård eller utnyttjande av föräldrar eller annan som tar hand om barnet".³

Att vara utsatt för våld

Att vara utsatt för våld är för många sammankopplat med en känsla av rädsla, skam eller skuld. Det kan hindra människor från att söka hjälp och stöd när det behövs som mest. Vem som helst kan bli utsatt för våld, i det offentliga rummet eller i hemmet. Det är därför viktigt att arbeta enhetligt när det kommer till frågan om våld oavsett kön, sexuell läggning, etnicitet, fysisk eller psykisk förmåga eller ålder. Det som däremot kan fastställas av statistiken är att utövarna av våldsbrotten till största delen är män, vilket innefattar både mäns våld mot män och mäns våld mot kvinnor.⁴ Det förebyggande arbetet med normer, kunskap och grundläggande värderingar blir således centrala för att vi ska bygga en kommun där våld inte existerar, bottnad i en värdegrund om alla människors lika rätt till kroppslig integritet och frihet.

Umeå kommuns hållbarhetsmål

Hållbarhetsarbetet i Umeå kommun innefattar ekonomiska, sociala och ekologiska mål. De sociala hållbarhetsmålen baseras på arbete med mänskliga rättigheter, folkhälsa, och jämställdhet, men även kring hur vi bygger staden, där perspektiv av sociala barriärer och särskilt utsatta områden är viktiga att ta i beaktning.⁵

² NCK FN:s arbete mot våld <http://nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/mans-vald-mot-kvinnor-ett-globalt-perspektiv/fn-s-arbete-mot-vald/>

³ UNICEF. Barnkonventionen. <https://unicef.se/barnkonventionen/las-texten>

⁴ Brottsförebyggande rådet. 2011. Mäns våld mot kvinnor och män. <http://www.bra.se/nytt-fran-bra/arkiv/nyheter/2011-04-13-mans-vald-mot-kvinnor-och-man.html>

⁵ Umeå Kommun. 2016. Social Hållbarhet.

http://www.umea.se/download/18.8cfa926158f03759fb24a5a/1484147336650/FHR_bilaga_2016-12-02_social+h%C3%A5llbarhet.pdf

Våld är en jämställdhetsfråga och jämställdhetsarbetet är en central faktor för att förstå våldets mekanismer och dess effekter på samhället. Mäns våld mot kvinnor är ett problem som sträcker sig över alla nivåer och samhällsplan, vilket står i relation till strukturella maktförhållanden. Kopplingen mellan våld, makt och normer måste tydliggöras för att de rätta åtgärderna för ett progressivt förebyggande arbete ska lyckas.⁶ I Sverige har jämställdhetsarbetet främst tagits i uttryck genom de uppsatta nationella jämställdhetsmålen, vilka även inverkar på Umeå Kommuns jämställdhetsarbete. Det sjätte av regeringens delmål är fokuserat på just våld och definieras utifrån att mäns våld mot kvinnor ska upphöra och att båda könen ska ha lika rätt till sin kroppsliga integritet.⁷

I Umeå kommun har en kommunövergripande jämställdhetsstrategi utformats som kan beskrivas som en vision och målbild av hur jämställdhetsarbetet ska utformas. Strategin har sin grund i det övergripande jämställdhetspolitiska målet "Att skapa förutsättningar för att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina liv". Det handlar om att arbeta mot målet att avskaffa könsstereotypa föreställningar som formas av normer och värderingar, samt att arbeta med jämställdhetsintegrering i alla kommunens verksamheter.⁸

Forskningen har fastställt att en ökad jämställdhet i ett land leder till minskat våld och sexuellt våld⁹. Detta ger starka belägg för att fokus på arbetet till stor del bör läggas på att förebygga våldet och framför allt ha en koppling till kunskapsspridande. Det är därför viktigt att arbeta med perspektiv som kan bidra till långsiktiga effekter utifrån metoder som kan förankras i ett tydligt värdegrundsarbete.

Sveriges bästa folkhälsa 2020 i Umeå kommun

Umeå Kommun har ambitionen att nå Sveriges bästa folkhälsa år 2020. Detta ska möjliggöras genom långsiktigt och resultatinriktat arbete för att uppnå en hållbar social utveckling som baseras på att alla i kommunen ska ha goda livsvillkor och förutsättningar.¹⁰ Kopplingen mellan folkhälsa och våld blir därmed viktig att göra. Befolkningsundersökningen Våld och hälsa är en nationell undersökning som utfördes 2014 av Nationellt centrum för kvinnofrid. Studien

⁶ SOU 2004:121. Socialdepartementet. Slag i luften: en utredning om myndigheter, mansvåld och makt.

⁷ Regeringen. Delmål 6, mäns våld mot kvinnor ska upphöra. 2017. <http://www.regeringen.se/artiklar/2017/05/delmål-6-mans-vald-mot-kvinnor-ska-upphora/>

⁸ Umeå Kommun. Strategi för jämställdhetsarbete i Umeå Kommun. <http://www.umea.se/download/18.5b249c0313e2e4c6ba4275f/1366809404638/Strategi+f%C3%B6r+j%C3%A4mst%C3%A4lldhetsarbete+Ume%C3%A5+kommun.pdf>

⁹ SOU 2004:121, 55.

¹⁰ Umeå Kommun. Folkhälsa: Folkhälsomål för Umeå Kommun. <http://www.umea.se/download/18.4abd289214afe982c9920c07/1423492191445/Folkh%C3%A4lsa+Folkh%C3%A4lsom%C3%A5l%20f%C3%B6r+Ume%C3%A5%20kommun.pdf>

visade en stark koppling mellan att ha varit utsatt för våld och fysisk eller psykisk ohälsa längre fram i livet. De symptom som uppgavs bland de personer som varit utsatta för våld var depression, riskbruk av alkohol, huvudvärk, smärta i axlar eller nacke, yrsel eller återkommande tarmbesvär. Det var även vanligare att uppge symptom på posttraumatisk stress och självskadebeteende bland de som blivit utsatta för våld än de som inte blivit utsatta för våld.¹¹ Därmed bör det fastställas att ett arbete social hållbarhet innebär också ett arbete med våld, ett arbete som sträcker sig långsiktigt för att ge faktiska effekter på ett upprätthållande av mänskliga rättigheter, medborgarnas folkhälsa, på jämställdheten i kommunen men framför allt på ett tydligt värdegrundsarbete.

Stöd som våldsutsatt

Socialtjänsten har det främsta ansvaret för att de som vistas i vår kommun får det stöd och den hjälp som de behöver. Till socialtjänstens uppgifter hör att verka för att brottsoffer och dess närstående får stöd och hjälp. I 5 kap. 11 § socialtjänstlagen (2001:453), SoL, tydliggörs att socialnämnden ska verka för att den som utsatts för brott och dennes närstående får stöd och hjälp samt att nämnden ska beakta att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av närstående kan vara i behov av stöd och hjälp för att förändra sin situation. Vidare anges att nämnden ansvarar för att barn som utsatts för brott och dennes närstående får stöd och hjälp. Detsamma gäller för barn som bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående.¹²

Det handlar om att utreda behovet av stöd och hjälp akut, våldets karaktär och omfattning, våldets konsekvenser för den våldsutsatta, hur den våldsutsatta hanterar sin situation, hur den våldsutsattas nätverk ser ut, om den våldsutsatta behöver stöd i sitt föräldraskap och behovet av stöd och hjälp på både kort och lång sikt.¹³

Våld i nära relation

Våld i nära relationer inkluderar alla typer av våld mellan närstående. Det gäller både i heterosexuella och samkönade relationer samt mellan syskon och inom andra familje- och släktrelationer. Våld i nära relation definieras av att den utsatte har ofta har starka känslomässiga band till förövaren och lever i en nära relation där det faktiska våldet och hotet om våld är ständigt närvarande. Risken för att våldet ökar i grad och blir grövre med tiden är vanligt i våld i nära relation. Till skillnad från våld i offentlig miljö sker våld i nära relationer

¹¹ Nationellt centrum för kvinnofrid. 2014. Våld och hälsa: en befolkningsundersökning om kvinnor och mäns våldsutsatthet och kopplingen till hälsa. <http://nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/att-mata-vald/befolkningsundersokningen-vald-och-halsa/>

¹² Våld Handbok Socialstyrelsen <http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/20252/2016-6-37.pdf>

¹³ SOSFS 2014:4 <http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2014/2014-5-7>.

oftast i hemmiljö. Det finns därför inte bara en känslomässig utan även en fysisk anknytning, där förövaren många gånger delar bostad och hemmet är brottsplatsen.¹⁴

Den vanligaste formen av våld i nära relation är en man som utövar våld mot en kvinna, som han har eller har haft ett förhållande med och mäns våld mot kvinnor är ett stort samhällsproblem. Av rapporterat våld i nära relation hade 85 procent riktats från en man mot en kvinna, enligt en sammanställning av Brottsförebyggande rådet 2009. Forskningen lyfte fram att våldet drabbade kvinnor i alla samhällsgrupper oavsett klass, ålder, sexualitet, etnicitet och funktionsförmåga. Våldet förekommer även i samkönade relationer. Det händer också att kvinnor utsätter män för våld i heterosexuella relationer¹⁵.

På senare tid har forskningen och den politiska debatten i allt högre grad även uppmärksammat att det finns personer som på grund av olika omständigheter kan befinna sig i en särskilt sårbar position. Det kan till exempel handla om personer med missbruksproblem, personer med funktionsnedsättningar eller äldre personer. Bland annat har särskilda stödsatser identifierats för att ge dessa den hjälp de behöver.

Våldets omfattning

År 2001 publicerades den första svenska omfångsundersökningen om mäns våld mot kvinnor i Sverige där 10 000 kvinnor tillfrågats, *Slagen dam – mäns våld mot kvinnor i jämställda Sverige*. Då framgick att nästan varannan kvinna, 46 procent, efter fyllda 15 år hade upplevt våld av någon man.¹⁶

Den nationella studien "Våld och hälsa – En befolkningsundersökning om kvinnors och mäns våldsutsatthet samt kopplingen till hälsa" kom 2014. Den visar att 14 procent av kvinnorna och 5 procent av männen någon gång efter 18 års ålder hade blivit utsatta för fysiskt våld eller hot om fysiskt våld i en pågående eller avslutad parrelation. 20 procent av kvinnorna och 8 procent av männen uppgav att de utsatts för upprepat och systematiskt psykiskt våld av en aktuell eller tidigare partner. Studien visar också att cirka 7 procent av kvinnorna och 1 procent av männen blivit utsatta för sexuellt våld av en aktuell eller tidigare partner någon gång efter

¹⁴ Nationellt centrum för kvinnofrid. Våld i nära relationer.

<http://nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/vald-i-nara-relationer/vald-i-nara-relationer/>

¹⁵ BRÅ Våld mot kvinnor och män i nära relationer 2009

http://www.bra.se/download/18.cba82f7130f475a2f180002016/1371914720735/2009_12_vald_kvinnor_män_nära_relationer.pdf#

¹⁶ Lundgren, Heimer m.fl. 2001

18 års ålder. Undersökningen visar även på ett tydligt samband mellan utsatthet för våld och psykisk och fysisk ohälsa senare i livet hos både kvinnor och män ¹⁷.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset har på uppdrag av regeringen genomfört en kartläggning av våld mot barn i Sverige 2016¹⁸. Drygt 4700 elever från årskurs nio i grundskolan och årskurs två på gymnasiet har svarat på frågor om utsatthet för våld under hela uppväxten. Totalt 44 procent av eleverna har varit utsatta för någon typ av misshandel av en vuxen inom eller utanför familjen. Det vanligaste är att barnmisshandeln skett inom familjen, 36 procent av eleverna har varit utsatta för någon typ av misshandel av föräldrar (inklusive styvföräldrar och familjehemsföräldrar). De olika barnmisshandelsformerna överlappade varandra i stor utsträckning.

Under 2017 anmäldes omkring 23 600 misshandelsbrott mot barn i åldern 0–17 år, varav 3 990 mot barn i åldern 0–6 år. Det är svårt att ta reda på den egentliga omfattningen av barnmisshandel eftersom våldet ofta inte polisanmäls när det gäller små barn.¹⁹

Barnets ålder, kön och personlighet, våldets frekvens och om det finns vuxna som kan skydda och stödja påverkar vilka effekter våldet får på barnet och vilka behov av skydd och stöd barnet har. Barn utvecklar också olika strategier för att hantera sin situation, vissa förhåller sig passiva medan andra agerar. Slutligen visar inte alla barn symtom på våld direkt, för en del blir de tydliga först långt senare.²⁰

Det är inte enbart så att barn utsätts för våld mot sin egen kropp. De riskerar också att behöva bevittna - vilket avser att se eller att höra - våld och övergrepp av eller mot andra i familjen. Det är troligt att vart 10:e barn i Sverige har upplevt våld i hemmet, och att vart 20:e barn upplever sådant våld ofta.²¹

Brå menar att minst 150 000 barn bor i hushåll där det förekommer våld.²²

Våldets uttryck

Våld i nära relationer kan vara mångfacetterat och ta sig i uttryck på olika sätt. Det är viktigt att understryka att man många gånger som våldsutsatt förminskar det man varit med om. Det

¹⁷ NCK Våldsutsatta har sämre hälsa senare i livet <http://nck.uu.se/information-nck/debatt/valdsutsatta-har-samre-halsa-senare-i-livet/>

¹⁸ VÅLD MOT BARN 2016 En nationell kartläggning Carolina Jernbro & Staffan Janson

¹⁹ BRÅ Statistik barnmisshandel <https://bra.se/statistik/statistik-utifran-brottstyper/barnmisshandel.html>

²⁰ Socialstyrelsen Barn som bevittnar våld i nära relationer <https://www.socialstyrelsen.se/valds-ochbrottsrelateradefragor/barnsombevittnarvald>

²¹ SOU 2001:72, Barnmisshandel, s 26

²² (Brå Rapport 2014:8 Brott i nära relationer, En nationell kartläggning s 73 ff)

är därför väldigt viktigt att sprida kunskapen om vad som faktiskt betecknas som våld i det förebyggande arbetet.

Fysiskt våld; Det fysiska våldet kan ta sig i uttryck genom slag och sparkar, att bli knuffad eller omskakad, bli dragen i håret eller nypt, inte få sova, få saker kastade på sig, bli fasthållen eller strypt.²³

Psykiskt våld; Det psykiska våldet kan ta sig i uttryck genom att man blir anklagad för saker man inte gjort, kränkningar som kan vara av grövre karaktär men också kommentarer med syfte att förlöjliga och håna, kontroll av ens privatliv som exempelvis sociala medier, kontakter med vänner och familj samt hot om våld mot en själv eller mot ens närstående.²⁴

Sexuellt våld; Det sexuella våldet kan ske i samband med det fysiska våldet, men det kan även ske orelaterat till misshandel. Sverige har sedan den 1 juli 2018 en ny sexualbrottslagstiftning. Brotten våldtäkt och sexuellt övergrepp bygger på bristande frivillighet. Gränsen för om en sexuell handling är brottslig går vid om deltagandet har varit frivilligt eller inte. Det har även införts två nya brott, oaktsam våldtäkt och oaktsamt sexuellt övergrepp vilket innebär att det är straffbart om någon genomför en sexuell handling trots att personen misstänker eller borde misstänka att den andra inte vill.²⁵ Andra sexuella kränkningar som att bli tafsad på, bli utsatt för sexuella övergrepp eller "tjatad" på att ställa upp på sex räknas också till sexuellt våld.²⁶

Materiellt våld; Tar sig uttryck genom att få saker sönderslagna med syfte att avsiktligt förstöra eller skrämma. Det kan också handla om de ekonomiska delarna i relationen, att den ena parten har all kontroll över ekonomin och hur den disponeras.²⁷

Våld mot djur; kan vara fysiskt med slag och sparkar eller psykiskt genom att skrämma och skapa en otrygg tillvaro. Det kan också handla om vanvård – att inte se till djurets grundläggande behov av omsorg. Våld mot djur kan även användas för att kontrollera eller hota personer i djurets närhet. Majoriteten av Sveriges kvinnojourer har mött våldsutsatta kvinnor och barn som upplevt våld mot djur. De möter även kvinnor som stannar kvar i relationer för att skydda djuren.²⁸

Försummelse; Detta handlar om personer som befinner sig i en beroendeställning gentemot någon annan i situationer som handlar om vård och omsorg i vardagslivet. Vanvård eller

²³ 1177. 2016. Att bli utsatt för våld i en relation. <https://www.1177.se/Vasterbotten/Tema/Sex-och-relationer/Vald-och-overgrepp/Att-bli-utsatt-for-vald-i-en-relation/>

²⁴ Ibid.

²⁵ Brottsoffermyndigheten <https://www.brottsoffermyndigheten.se/nyheter/brottsoffermyndigheten-valkomnar-den-nya-sexualbrottslagstiftningen>

²⁶ 1177. 2016. Att bli utsatt för våld i en relation. <https://www.1177.se/Vasterbotten/Tema/Sex-och-relationer/Vald-och-overgrepp/Att-bli-utsatt-for-vald-i-en-relation/>

²⁷ Nationellt centrum för kvinnofrid. Våldets uttryck och mekanismer. <http://nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/vald-i-nara-relationer/valdets-uttryck-och-mekanismer/>

²⁸ Länsstyrelsen i Halland Våld mot djur och våld i nära relationer <https://www.lansstyrelsen.se/download/18.5776ebef1633fba4a974723/1526479178022/V%C3%A5ld%20mot%20djur%20och%20v%C3%A5ld%20i%20n%C3%A4ra%20relationer.pdf>

försummelse kan innebära att man undanhålls från att få medicin eller tillräcklig näringsriktig kost, men även situationer som handlar om tvång eller hot.²⁹

Särskild utsatthet

Perspektivet om förövaren och den våldsutsattas position i samhället är en central aspekt för att förstå maktförhållanden, där en dubbel utsatthet kan förekomma – både från den person man är utsatt av men också av samhället. Diskriminering och marginalisering gör att det finns en risk för extra sårbara grupper, som barn, äldre, funktionsnedsatta eller människor med missbruksproblem, att bli utsatta för olika former av våld. Förövare kan utnyttja personens beroendeställning och utöva sin makt och sitt våld utifrån just denna maktrelation.³⁰

Den heteronormativa diskursen i samhället inverkar på våra föreställningar om vem som kan bli utsatt för våld och inte. En svensk omfångsundersökning med fokus på samkönat våld visar att 24,9 procent av de tillfrågade utsatts för någon form av psykiskt, sexuellt och/eller fysiskt övergrepp i en nuvarande eller före detta parrelation. Det är likartade resultat som framkommer i studier av kvinnors utsatthet av våld i heterosexuella relationer.

Brist på kunskap om våld i samkönade relationer inom exempelvis sjukvård och socialtjänst leder till att våldet ofta betraktas som mindre allvarligt och därmed riskerar att trivialiseras. Forskning om våld i samkönade relationer har fokuserat på lesbiska kvinnors utsatthet i relationer, vilket medfört att det finns stora kunskapsbrister om homosexuella mäns utsatthet för våld, liksom om bisexuella och transpersoners utsatthet generellt. Ökade kunskaper om våld i samkönade relationer och våldsutövningens uttryck och mekanismer är av stor vikt för att den våldsutsatta ska tas på allvar och få ett bemötande som tar hänsyn till hennes eller hans specifika utsatthet som hbtq-person.³¹

Hedersrelaterat våld och förtryck

Det hedersrelaterade våldet definieras av ett kollektivistiskt förtryck grundat på patriarkala och kulturella föreställningar om heder, oftast inom en familj eller släkt; med andra ord våld i nära relation. Förtrycket och våldet bygger på faktorer av att man inte får leva sitt liv utan restriktioner, kontroll och övergrepp. Det kan handla om att inte få bära de kläder man vill, att bli förbjuden att träffa och prata med de personer man vill, eller att få uttrycka sin sexuella läggning. Allt detta sker under ett hot om våld, eller faktiskt fysiskt och psykiskt våld och kontroll av närstående familjemedlemmar eller släktingar.³²

²⁹ Nationellt centrum för kvinnofrid. Våldets uttryck och mekanismer. <http://nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/vald-i-nara-relationer/valdets-uttryck-och-mekanismer/>

³⁰ Ibid.

³¹ Nationellt centrum för kvinnofrid. Våld i samkönade relationer <http://nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/vald-i-samkonade-relationer/vald-i-samkonade/>

³² Nationellt centrum för kvinnofrid. Hedersrelaterat våld och förtryck. <http://nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/hedersrelaterat-vald-och-fortryck/hedersrelaterat-vald-och-fortryck/>

Den sexuella makten över kvinnors kroppar är en av kontrollmekanismerna i ett hedersförtryck och en faktor som styr vilken identitet man får i rollen som familjemedlem. Ryktesspridningar och misstankar om att exempelvis sex före äktenskap har skett räcker för att skada familjens heder och kan leda till olika former av bestraffningar, hot, våld och i de allvarligaste fallen, dödligt våld.³³

I Sverige har en rad initiativ genom utredningar, kartläggningar och forskningsinstanser gjorts rörande hedersförtrycket. Regeringens definition av hedersrelaterat våld och förtryck är att det liksom mäns våld mot kvinnor generellt, har sin grund i kulturella föreställningar om kön, makt och sexualitet. Perspektivet om att pojkar samt HBTQ-personer kan drabbas hårt av hedersrelaterade strukturer är också viktigt att ta i beaktning när man talar om det hedersrelaterade våldet.³⁴

Det sexuella våldet

Det sexuella våldet är alla de situationer där du mot din vilja, eller situationer där du varit oförmögen att uttrycka din vilja, undergått eller tvingats utföra sexuella handlingar.³⁵ Det sexuella våldet finns som tidigare benämnt närvarande i våldsområdet våld i nära relationer, men måste även problematiseras och upplysas i kontexten av våldet i det offentliga rummet, inom hedersrelaterat våld och inte minst i prostitutionen. Det sexuella våldet, och hotet om sexuellt våld kanaliseras inom de olika våldsområdena och är ett ständigt närvarande maktutövande, som inte bara tar sig i uttryck i ett fysiskt uttryck, utan även i ett hot om sexuellt våld.

Samhällsdebatt

#metoo-rörelsen väckte åter igen debatten om mäns sexuella övergrepp mot kvinnor under hösten 2017, där kvinnor runt om i världen delade med sig av sina upplevelser och erfarenheter på arbetsplatser, krogen, skolan, i relationer, på gatan och på internet. Den globala rörelsen som #metoo har växt till att bli har satt fokus på inte bara *att* sexuella trakasserier och övergrepp sker, utan också på perspektiv av *vem* och *hur* detta sker. Således finns förhoppningen om att #metoo-rörelsen kan bidra till att ett lösningsfokuserat och långsiktigt arbete inleds för att gemensamt förändra normer och strukturer i samhället som skapar en skev maktbalans.

³³ Kvinnofridslinjen. 2017. Hedersrelaterat våld och förtryck. <http://kvinnofridslinjen.se/sv/om-vald-mot-kvinnor/hedersrelaterat-vald/>

³⁴ SOU 2015:55. Socialdepartementet. Nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck.

³⁵ Nationellt centrum för kvinnofrid. Sexuellt våld. <http://nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/sexuellt-vald/sexuellt-vald>

Pornografi

Kopplingarna mellan det sexuella våldet och pornografi är någonting som inom forskningen har debatterats och analyserats i decennier genom olika metodologiska tillvägagångssätt. Porrindustrins betydelse för forandet av vår kultur och sexualitet har även fastslagits ha tagit en större framfart på grund av internet samt industrins ökning av grövre pornografi, det som idag kallas för mainstreamporren.³⁶ Det som främst har poängterats är att medelåldern för konsumtionen av pornografi hos unga pojkar påbörjas i en ålder av 12 och bland flickor i en ålder av 13.³⁷ Kopplingen mellan pornografi och prostitution har också fastställts statistiskt där forskningen har visat att män som har en högre porrkonsumtion är mer benägna för köp av sexuella tjänster än de med lägre porrkonsumtion.³⁸

Forskningen har visat att porrindustrin bidrar till ökat våld mot kvinnor och attityder som normaliserar mäns våld mot kvinnor. Slutsatserna i rapporten visade vidare att pornografi är oförenligt med ett demokratiskt samhälle samt förhindrar ett jämställt samhälle fritt från våld på grund av dess effekter på beteenden och föreställningar om kvinnor och män.³⁹

Prostitution och människohandel för sexuella ändamål

Att arbeta mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål handlar i grunden om att värna om det mänskliga värdet och rättigheter, där perspektiv som rätten till kroppslig integritet och ett arbete mot ojämna maktstrukturer är centrala. I dagens samhälle är det även viktigt att se till hur globaliseringens effekter har bidragit till att prostitutionen har tagit en annan form, där den teknologiska framfarten skapat en utveckling där människohandeln kan ske utan en fysisk närvaro, vilket bidrar till en större komplexitet i frågan.⁴⁰

De bakomliggande orsakerna till att personer befinner sig i prostitution varierar. Det som har varit tydligt under de senaste åren är att allt fler av de som utnyttjas i prostitution i Sverige kommer från fattiga regioner i Europa och andra delar av världen. Social jämlikhet och rättvisa blir därmed en ytterligare viktig aspekt att beakta när man talar om prostitution.⁴¹

³⁶ Unizon. 2017. 10 sammanfattande punkter från forskningen om porr och porrindustrin.

http://unizon.se/sites/default/files/media/10_punkter_fran_forskningen_om_porr_och_porrindustrin_webb.pdf

³⁷ Mattebo, Magdalena. 2014. Use Of Pornography and its association with sexual experiences, Lifestyles and Health among Adolescents. Uppsala University.

³⁸ Unizon. 2017. 10 sammanfattande punkter från forskningen om porr och porrindustrin.

http://unizon.se/sites/default/files/media/10_punkter_fran_forskningen_om_porr_och_porrindustrin_webb.pdf

³⁹ Unizon. 2016. Porr och prostitution – en rapport om utsatthet och efterfrågan, 50-68.

http://unizon.se/sites/default/files/media/porr_och_prostitution_unizons_rapport_0.pdf

⁴⁰ Mujaj, Endrit. Netscher, Amanda. 2014. Prostitutionen i Sverige.

<http://www.lansstyrelsen.se/stockholm/SiteCollectionDocuments/Sv/publikationer/2015/prostitution-kartlaggning-2014.pdf>

⁴¹ Ibid

Det som däremot primärt upprätthåller människohandel och prostitution är efterfrågan, dvs. sexköparna, som statistiken visar på är till största delen män. Det är därmed en prioritering att strypa efterfrågan av betalning mot sexuella tjänster genom att upprätthålla och förstärka instanser, som exempelvis stöd- och hjälplinjer eller mottagningar.⁴² Här finns det stora möjligheter att på lokal nivå ha en utarbetad plan för att bidra till att dessa funktioner uppmärksammas.

Det saknas uppgifter om hur många barn som förs till Sverige varje år för att utnyttjas. De fall som hittills upptäckts handlar om barn som sålts för att utnyttjas i sexhandeln, delta i stöldlikor eller för att tigga. Människohandeln är välorganiserad och komplicerad. Offret befinner sig ofta i en beroendeställning till människohandlarna och ser inget annat alternativ än att vara lojala mot dem. Barnet ser ofta heller inget annat alternativ än att leva det liv som han eller hon lever just nu. Flickan eller pojken berättar därför sannolikt inte heller om sin situation och ber inte själv om hjälp.⁴³

Antalet personer som av Nationella metodstödsteamet mot prostitution och människohandel (NMT:s) nationella stödtelefon och regionskoordinatorer identifierats som offer eller potentiella offer för människohandel i Sverige 2017 var 225 personer vilket är en ökning jämfört med föregående år (150 personer). Det framgår av en sammanställning som (NMT) har gjort. Av de 225 personer som identifierades som offer eller potentiella offer för människohandel var 108 kvinnor och 61 män, 28 flickor och 28 pojkar. Även 26 medföljande barn till utsatta vuxna identifierades.

Barnen kom i huvudsak från Rumänien, Bulgarien, Marocko, Afghanistan, Sverige och Nigeria och misstänks att i störst utsträckning ha varit utsatta för människohandel för tiggeri, kriminalitet eller sexuella ändamål. De vuxna som identifierades kom främst från Bulgarien, Rumänien, Sverige eller Nigeria.⁴⁴

Internationellt visar forskningen att medianåldern för inträdet i prostitution är 14 år⁴⁵. Siffran för ålder återkommer också från vårt land. Enligt Ungdomsstyrelsens studie 2010 *Se mig*, är genomsnittsåldern för debuten i prostitution 14,9 år

⁴² Umeå Kommun. 2017. En utredning av KAST (köp av sexuell tjänst) – mottagning i Umeå Kommun. Dnr: IFN-2017-00077.

⁴³ UNICEF Människohandel är en form av slaveri <https://unicef.se/fakta/handel-med-barn>

⁴⁴ Länsstyrelsen i Stockholm <https://www.lansstyrelsen.se/stockholm/om-lansstyrelsen-stockholm/pressrum/nyheter/nyheter---stockholm/2018-02-19-myndigheterna-identifierar-fler-offer-for-manniskohandel.html>

⁴⁵ Melissa Farely, <http://www.prostitutionresearch.com>

Våld i det offentliga rummet

Våldet i det offentliga rummet handlar i stor utsträckning om misshandelsbrott där både offer och förövare främst är unga män. Brotten är till största delen kopplade till vissa specifika platser och är oftast alkohol- och drogrelaterade brott. Att därför identifiera dessa platser i det offentliga rummet och inkludera förebyggande mekanismer och instanser för att minska våldet är av största vikt. Faktorer som överblickbarhet, mindre alkohol och lugnare miljöer är exempel på utvecklingsområden för att skapa en trygghet, vilket är en grundläggande del i Brottsförebyggande rådets arbete.⁴⁶

Relationen mellan en ren stad och trygghet har många gånger beskrivits som centralt för att bygga en stad där det offentliga rummet känns säkert. I Umeå Kommun har ett sådant arbete etablerats genom "Ren och trygg", där dessa perspektiv beaktats och konkretiseras genom ett åtgärdsprogram för utomhusmiljöer i Umeå. Detta med syfte att arbeta både för den *faktiska* och den *upplevda* tryggheten i staden.⁴⁷ Den sociala hållbarheten i en stad handlar till stor del om det offentliga rummet, där aspekten av fysiska barriärer är någonting man ofta arbetar med. En aspekt av detta handlar om sociala barriärer. Sociala barriärer baseras sällan på rationalitet, utan grundar sig till största delen på en känsla eller upplevelse av att befinna sig i vissa rum. En plats som exempelvis under dagtid kan kännas trygg, kan under kvällstid upplevas som otrygg, en plats som i sällskap med någon annan känns trygg, kan i ensamt sällskap upplevas som otrygg. Sociala barriärer innebär med andra ord att det inte bara finns en fysisk aspekt i hur man kan skapa barriärer för rörelse och känsla av trygghet, utan även en social och mental sådan som begränsar individens aktivitet i det offentliga rummet. Hur man bygger en stad har därmed en stor inverkan på hur staden upplevs utifrån denna aspekt.⁴⁸

Våldsbejakande extremism

Våldsbejakande extremism definieras av att man utifrån ett ideologiskt eller politiskt syfte på flera sätt främjar våld. Detta främjande kan handla om ett ekonomiskt stöd, ett verbalt uppmanande, logistiskt stöd och förberedelser, eller ett faktiskt utförande av ett terroristdåd och våldsbrott. Beskrivningen av de bakomliggande faktorerna för den våldsbejakande extremismen brukar konkretiseras utifrån tre olika beståndsdelar.⁴⁹

⁴⁶ Brottsförebyggande Rådet. 2017. Våld i Offentliga Miljöer. <https://www.bra.se/forebygga-brott/forebyggande-metoder/vald-i-offentliga-miljoer.html>

⁴⁷ Umeå Kommun. 2010 Ett rent och tryggt Umeå – åtgärdsplan för Umeå Kommuns utomhusmiljöer. <http://www.umea.se/download/18.513c5cbf12ee281b6ec80003341/1361888680822/Ren%20och%20trygg%20101107.pdf>

⁴⁸ Boverket. 2010. Socialt hållbar stadsutveckling. <https://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2010/socialt-hallbar-stadsutveckling.pdf>

⁴⁹ Säkerhetspolisen. Våldsbejakande extremism. <http://www.sakerhetspolisen.se/kontratterrorism/valdsbejakande-extremism.html>

- Att man upplever orättvisa
- Att den våldsförespråkande ideologin bygger sin agenda på att definiera dessa orättvisor
- Ett socialt sammanhang där den ideologiska förankringen har sin grund och tillåts växa genom sociala praktiker

Den våldsbejakande extremism underminerar grundläggande demokratiska fri- och rättigheter och värden. Radikaliserade grupper bygger sina tillvägagångssätt på våld och terror för att bygga nya system och en ny samhällsordning. Att förebygga radikaliserings sker genom att stärka våra institutioner som skolor, socialtjänst och polis.⁵⁰

För den lokala nivån har en handlingsplan och strategi utarbetats genom SOU 2016:92. Denna utredning beskriver tre komponenter för hur ett väl fungerande arbete mot våldsbejakande extremism ska kunna utföras kommunalt. Den viktigaste punkten beaktar perspektivet att det bör finnas en samordnare/kontaktperson inom kommunen som behandlar dessa frågor. Varje kommun bör även göra en översiktlig kartläggning kring hur den våldsbejakande extremism ser ut i den kommunen. I relation till kartläggningen bör en handlingsplan skapas för att formulera hur man ska arbeta mot våldsbejakande extremism.⁵¹

I Umeå Kommun har ett konsultationsforum etablerats där aktörer med specialutbildning möts veckovis för att behandla frågor rörande våldsbejakande extremism. Forumet fungerar som ett starkt stöd för vägledning till verksamheter inom kommunen.⁵²

Rasism och hatbrott

Ett hatbrott kan vara allt från ett mord till kränkande klotter på någons husvägg. Det är motivet till brottet som avgör om det är ett hatbrott eller inte.

Hatbrott kan motiveras av brottsoffrets sexuella läggning, könsöverskridande identitet eller uttryck. Det kan också motiveras utifrån brottsoffrets etniska bakgrund, hudfärg eller nationalitet.

⁵⁰ SOU 2016:92. Kulturdepartementet. Värna om demokratin mot våldsbejakande extremism – Nationell samordning och kommunernas ansvar

⁵¹ SOU 2016:92. Kulturdepartementet. Värna om demokratin mot våldsbejakande extremism – Nationell samordning och kommunernas ansvar

⁵² Umeå Kommun. 2017. Våldsbejakande extremism.

<http://www.umea.se/umeakommun/omsorgochhjalp/trygghetsaker/brottsforebyggandearbete/forebyggavaldochbrott/valdsbejakandeextremism.4.65c1214d14f38ac155339964.html>

Den vanligaste förövaren vid främlingsfientliga, antireligiösa och homofobiska hatbrott är en helt obekant person. Vid främlingsfientliga hatbrott är risken att utsättas fyra gånger större för yngre personer än för äldre. Det visar Brås analys som är gjord utifrån Nationella trygghetsundersökningen.⁵³

Hot och våld och trakasserier på arbetsplatsen

Hot och våld, eller risken för att bli utsatt för hot och våld på arbetsplatsen, kan förekomma inom de flesta branscher eller yrken och är ett allvarligt arbetsmiljöproblem. Oron för att bli utsatt för hot och våld på arbetet, är en psykisk belastning som också påverkar arbetsmiljön negativt. Detta ska arbetsgivaren också känna till och förebygga så mycket det går.

Arbetsplatser ska utformas och utrustas för att förebygga risken för hot och våld så långt det är möjligt. Arbetsmiljöverkets föreskrifter om våld och hot i arbetsmiljön, AFS 1993:2 gäller på alla arbetsplatser.

Genom att förbättra säkerheten i lokalerna på arbetsplatsen och införa genomtänkta rutiner kan många hot- och våldssituationer undvikas. Med ett bra förebyggande arbete går det alltså att skapa en arbetsplats där personalen kan känna trygghet, även i verksamheter där risken för att bli utsatt för hot och våld i arbetet är påtaglig.⁵⁴

Trakasserier och sexuella trakasserier är ett beteende som är oönskat av den som blir utsatt. Det är den som blir utsatt för trakasserier som avgör vad som är oönskat eller kränkande. Enligt lagen måste den som trakasserar förstå hur agerandet upplevs för att det ska bli fråga om trakasserier eller sexuella trakasserier. Det är därför viktigt att den som blir eller har blivit trakasserad klargör för den som trakasserar att beteendet är obehagligt och ovälkommet. I vissa situationer kan kränkningen vara så tydlig att inga påpekande krävs från den som känner sig trakasserad.⁵⁵

Våldsbrott i Umeå kommun

Den nationella trygghetsundersökningen 2016 visade att Västerbottens län har den lägsta faktiska otryggheten i Sverige, den näst lägsta faktiska förekomsten av våldsbrott samt det

⁵³ BRÅ Hatbrott <https://bra.se/forebygga-brott/forebyggande-utifran-amne/hatbrott.html>

⁵⁴ Arbetsmiljöverket Hot och våld <https://www.av.se/halsa-och-sakerhet/psykisk-ohalsa-stress-hot-och-vald/hot-och-vald/>

⁵⁵ Diskrimineringsombudsmannen Trakasserier och sexuella trakasserier <http://www.do.se/om-diskriminering/vad-ar-diskriminering/trakasserier-och-sexuella-trakasserier/>

högsta förtroendet i rättsväsendet. Misshandel är det vanligaste (anmälda) våldsbrottet, cirka 80 procent av alla våldsbrott är misshandelsbrott.⁵⁶

Tabell 1

Fördelning av våldsbrott i Umeå kommun	
Misshandel	79 %
Hot mot tjänsteman	6 %
Våldtäkt	5 %
Våld mot tjänsteman	5 %
Rån	4 %
Försök till mord	1 %

Datainsamlingen kommer från Polismyndigheten i Umeå.⁵⁷

I nedanstående tabeller: 2, 3, 4 och 5 presenteras ett större omfång kring omfattningen av anmälda våldsbrott i Umeå kommun. Tabellerna är baserade på statistik från Brottsförebyggande rådet gällande åren 2015 och 2016 och grundar sig i antal anmälda brott i kommunen.⁵⁸

Tabell 2

Antal anmälda våldsbrott i Umeå kommun (Mord, misshandel, fridskränkning)		
<u>Typ av våld</u>	<u>2015</u>	<u>2016</u>
Försök till mord eller dråp	6	6
Misshandel inkl. grov	776	817
Våldtäkt inkl. grov (ingår även i sexualbrott)	71	79
Grov kvinnofridskränkning (ingår även i hotbrott)	4	7
Grov fridskränkning (ingår även i hotbrott)	1	9
Olaga förföljelse (ingår även i hotbrott)	2	3

⁵⁶ Brottsförebyggande rådet. 2017. Nationella trygghetsundersökningen 2016.

https://www.bra.se/download/18.37179ae158196cb172d6047/1483969937948/2017_1_Nationella_trygghetsundersokningen_2016.pdf

⁵⁷ Ibid.

⁵⁸ Ibid.

Våld mot tjänsteman	49	53
Rån inkl. grovt (ingår även i stöldbrott)	36	30

Datansamlingen kommer från Brottsförebyggande rådet.

Tabell 3

Antal anmälda våldsbrott i Umeå kommun (Hot-, kränkings- och frihetsbrott)		
<u>Typ av våld</u>	<u>2015</u>	<u>2016</u>
Hot-, kränkings- och frihetsbrott	1353	1427
Grov fridskränkning mot flicka under 18 år (ingår även i våldsbrott)	0	7
Grov fridskränkning mot pojke under 18 år (ingår även i våldsbrott)	0	2
Grov fridskränkning mot kvinna 18 år eller äldre (ingår även i våldsbrott)	1	0
Grov fridskränkning mot man 18 år eller äldre (ingår även i våldsbrott)	0	0

Datansamlingen kommer från Brottsförebyggande rådet

Tabell 4

Antal anmälda våldsbrott i Umeå kommun (Olaga hot)		
<u>Typ av våld</u>	<u>2015</u>	<u>2016</u>
Olaga hot	424	417
Olaga hot mot person under 18 år	40	71
Olaga hot mot flicka under 18 år	15	29
internetrelaterat	...	7
Olaga hot mot pojke under 18 år	25	42
Internetrelaterat	...	4
Olaga hot mot kvinna 18 år eller äldre	156	138
Internetrelaterat	...	10
Olaga hot mot man 18 år eller äldre	188	172
Internetrelaterat	...	7

Datansamlingen kommer från Brottsförebyggande rådet.

Tabell 5

Antal anmälda våldsbrott i Umeå kommun (Sexualbrott)		
Typ av våld	2015	2016
Sexualbrott	191	211
Våldtäkt inkl. grov (ingår även i våldsbrott)	71	79
Sexuellt ofredande (ej blottning)	63	100
Köp av sexuell handling av barn under 18 år	0	0
Sexköpsbrott	9	3
Människohandel för sexuella ändamål (trafficking)	0	0
Sexuellt utnyttjande av barn under 18 år	2	4
Sexuellt övergrepp mot barn under 18 år	10	2
Kontakt med barn under 15 år i sexuellt syfte	0	1

Datainsamlingen kommer från Brottsförebyggande rådet.

Kartläggning kring våld i nära relation i Umeå kommun

Under en tidsperiod av fem månader genomfördes en kartläggning kring våld i nära relationer i Umeå Kommun, med syfte att fastställa och utreda erfarenheter och kunskap gällande frågor om våld i nära relationer i alla verksamheter i Umeå kommun. Detta för att upptäcka om och hur en kompetensutveckling kan behöva utformas. Metoderna som låg till grund för denna kartläggning var intervjuer och enkätundersökningar inom verksamheten, som riktade sig till unga, vuxna och samhällsbyggnad. Denna utredning låg även till grund för dokumentet vägledning för våld i nära relationer i Umeå Kommun.

De yrkesverksamma som kartläggningen riktade sig till var:

- Rektorer och förskolechefer
- Kuratorer på elevhälsan
- Verksamhetschefer inom vård och omsorg
- Chefer inom samhällsbyggnad och vuxenutbildningen

Arbetet strukturerades upp utifrån fem olika teman, som presenteras nedan tillsammans med centrala resultat. Studien finns att läsa i sin helhet, där fler perspektiv och statistik finns tillgängliga för en djupare förståelse och kunskap.⁵⁹

Erfarenhet

Resultatet visade att samtliga kuratorer, samt 84 % av rektorer och förskolechefer inom skolan har erfarenheter av barn som utsatts för våld i en nära relation. Resultatet visade vidare att samtliga chefer inom vård och omsorg har mött medarbetare som berättat att de varit utsatta för våld i en nära relation. Frekvensen av dessa inträffade möten är spridd, hälften svarar att de hänt ibland, en fjärdedel att det är vanligt förekommande och en fjärdedel svarar att det har hänt enstaka gånger. Inom samhällsbyggnad svarade ledarna att de inte har erfarenhet av våld i nära relation i sin verksamhet. 67 procent av de tillfrågade menade att de aldrig har uppmärksammat om att någon de mött i sitt arbete utsatts för våld. 33 procent av de tillfrågade hade erfarenhet av detta, och en tiondel uppgav att det är vanligt förekommande.

Kunskap

Resultatet visade att 67 procent av ledarna inom skolan uppger att de helt eller delvis har tillräcklig kunskap för att upptäcka våldsutsatthet och agera. Vidare visade resultatet att 83 procent av förskolecheferna och rektorerna uppger att de saknar tillräcklig kunskap och utbildning, (84 procent uppgav att de har erfarenhet av barn som utsatts för våld). Endast sex procent av ledarna uppger att deras medarbetare fått utbildning under tiden de arbetat i Umeå Kommun. Inom samhällsbyggnad och vuxenutbildningen uppskattade drygt hälften att de helt eller delvis har tillräcklig kunskap om våld i nära relationer i sin yrkesutövning.

Rutiner och riktlinjer

Resultatet visade att 75 procent av ledare inom skolan uppgav att en förbättring i rutiner och riktlinjer skulle bidra till en förbättring i deras verksamhet när det kommer till arbetet med våld i nära relationer. Vidare visade resultatet att 78 procent av ledare inom vuxenutbildningen och samhällsbyggnad uppgav att de antingen inte hade eller inte var medvetna om några rutiner eller riktlinjer inom deras verksamhet. En femtedel var medvetna om att det fanns riktlinjer, men uppgav inte hur dessa riktlinjer ser ut.

Utifrån frågeställningen om den nuvarande handlingsplanen från socialtjänsten ansåg mer än tre fjärdedelar av cheferna inom vård och omsorg att de hade stöd av handlingsplanen

⁵⁹ Umeå Kommun. 2014. Utredning: Våld i nära relationer.
http://www.umea.se/download/18.714d9628146947f69f71e940/1408623056419/Rapport_VNR.pdf

(helt eller delvis). De övriga visste inte.

Samverkan

Samverkan kan beskrivas som ett centralt arbetsområde rörande våld i nära relationer. Behovet av att utöka samverkan visade sig vara stort i kartläggningen, då resultatet visade att 68 procent av ledarna inom skolan anser att en ökad samverkan med socialtjänsten behövs. Därtill anser majoriteten av verksamhetscheferna inom vård och omsorg att en ökad samverkan skulle bidra till en underlättad arbetsmiljö. Inom samhällsbyggnad och vuxenutbildningen har en tredjedel av cheferna svarat att samverkan är ett utvecklingsområde.

Utvecklingsområden

Allmän kunskap framkom som den främsta nyckeln för framtida utveckling enligt de tillfrågade ledarna. Detta för att kunskapsspridande kan bidra till att underlätta den dagliga verksamheten och arbetet rörande våld i nära relationer. Därtill framkom det att mer kunskap om socialtjänstens roll, övergripande rutiner och samverkan behöver utvecklas.

Avslutning

Att arbeta med frågor rörande våld utifrån kunskap, engagemang och enhetlighet är en förutsättning för att lyckas med att arbeta våldspreventivt i alla verksamheter. Våldets uttryck och negativa effekter skapar stort lidande. Därför är ett gemensamt åtagande i samverkan viktigt för att skapa ett hållbart arbete med dessa frågor.

Förhoppningen är att detta underlag ska bidra till en övergripande förståelse för våldets mekanismer och de förutsättningar och utmaningar Umeå Kommun står inför.

Jämställdhetsperspektivet har vidare presenterats som en viktig faktor för att förstå våldets uttryck där lösningsfokuserat arbete blir en viktig förutsättning, vilket främst bör förstås utifrån ett grundläggande värderingsarbete.

Det som har gjorts bör lyftas fram och synliggöras i alla verksamheter för att lyfta, förstärka och inspirera alla att ta frågan om våld på allvar. Det som inte har gjorts bör därtill utvecklas, diskuteras och kräva engagemang för att ett hållbart och lösningsfokuserat arbete ska ske i kommunen.

Referenser

1177. 2016. Att bli utsatt för våld i en relation.

<https://www.1177.se/Vasterbotten/Tema/Sex-och-relationer/Vald-och-overgrepp/Att-bli-utsatt-for-vald-i-en-relation/>

Arbetsmiljöverket. Hot och våld. <https://www.av.se/halsa-och-sakerhet/psykisk-ohalsa-stress-hot-och-vald/hot-och-vald/>

Boverket. 2010. Socialt hållbar stadsutveckling.

<https://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2010/socialt-hallbar-stadsutveckling.pdf>

Brottsförebyggande rådet. Hatbrott. <https://bra.se/forebygga-brott/forebyggande-utifran-amne/hatbrott.html>

Brottsförebyggande rådet. 2011. Mäns våld mot kvinnor och män. <http://www.bra.se/nytt-fran-bra/arkiv/nyheter/2011-04-13-mans-vald-mot-kvinnor-och-man.html>

Brottsförebyggande rådet. <https://bra.se/statistik/statistik-utifran-brottstyper/barnmisshandel.html>

Brottsförebyggande Rådet. 2017. Våld I Offentliga Miljöer. <https://www.bra.se/forebygga-brott/forebyggande-metoder/vald-i-offentliga-miljoer.html>

Brottsförebyggande rådet. Våld mot kvinnor och män i nära relationer
http://www.bra.se/download/18.cba82f7130f475a2f180002016/1371914720735/2009_12_vald_kvinnor_man_nara_relationer.pdf#

Brottsförebyggande rådet. 2017. Nationella trygghetsundersökningen 2016.
https://www.bra.se/download/18.37179ae158196cb172d6047/1483969937948/2017_1_Na-tionella_trygghetsundersokningen_2016.pdf

Brottsoffermyndigheten. Brottsoffermyndigheten välkomnar den nya sexualbrottslagstiftningen
<https://www.brottsoffermyndigheten.se/nyheter/brottsoffermyndigheten-valkomnar-den-nya-sexualbrottslagstiftningen>

Diskrimineringsombudsmannen. Trakasserier och sexuella trakasserier
<http://www.do.se/om-diskriminering/vad-ar-diskriminering/trakasserier-och-sexuella-trakasserier/>

Kvinnofridslinjen. 2017. Hedersrelaterat våld och förtryck. <http://kvinnofridslinjen.se/sv/om-vald-mot-kvinnor/hedersrelaterat-vald/>

Länsstyrelsen i Halland. Våld mot djur och våld i nära relationer
<https://www.lansstyrelsen.se/download/18.5776ebef1633fba4a974723/1526479178022/V%C3%A5ld%20mot%20djur%20och%20v%C3%A5ld%20i%20n%C3%A4ra%20relationer.pdf>

Länsstyrelsen i Stockholm Fler offer för människohandel
<https://www.lansstyrelsen.se/stockholm/om-lansstyrelsen-stockholm/pressrum/nyheter/nyheter---stockholm/2018-02-19-myndigheterna-identifierar-fler-offer-for-manniskohandel.html>

Mujaj, Endrit. Netscher, Amanda. 2014. Prostitutionen i Sverige.
<http://www.lansstyrelsen.se/stockholm/SiteCollectionDocuments/Sv/publikationer/2015/prostitution-kartlaggning-2014.pdf>

Nationellt centrum för kvinnofrid. FN:s arbete mot våld
<http://nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/mans-vald-mot-kvinnor-ett-globalt-perspektiv/fn-s-arbete-mot-vald/>

Nationellt centrum för kvinnofrid. 2014. Våld och hälsa: en befolkningsundersökning om kvinnor och mäns våldsutsatthet och kopplingen till hälsa.
<http://nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/att-mata-vald/befolkningsundersokningen-vald-och-halsa/>

Nationellt centrum för kvinnofrid. Våld i samkönade relationer
<http://nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/vald-i-samkonade-relationer/vald-i-samkonade/>

Nationellt centrum för kvinnofrid. Våld i nära relationer.
<http://nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/vald-i-nara-relationer/vald-i-nara-relationer/>

Nationellt centrum för kvinnofrid. Våldets uttryck och mekanismer.
<http://nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/vald-i-nara-relationer/valdets-uttryck-och-mekanismer/>

Nationellt centrum för kvinnofrid. Hedersrelaterat våld och förtryck.
<http://nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/hedersrelaterat-vald-och-fortryck/hedersrelaterat-vald-och-fortryck/>

Nationellt centrum för kvinnofrid. Sexuellt våld.
<http://nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/sexuellt-vald/sexuellt-vald>

Nationellt centrum för kvinnofrid. Våldsutsatta har sämre hälsa senare i livet
<http://nck.uu.se/information-nck/debatt/valdsutsatta-har-samre-halsa-senare-i-livet/>

Prostitution och människohandel för sexuella ändamål. 2016.
<http://www.lansstyrelsen.se/Vasterbotten/SiteCollectionDocuments/Sv/Publikationer/2016>

/Prostitution%20och%20människohandel%20för%20sexuella%20ändamål%202016%20RAPPORT.pdf

Regeringskansliet. 2006. FN:s konventioner om mänskliga rättigheter.
UNICEF. Barnkonventionen. <https://unicef.se/barnkonventionen/las-texten>

Socialstyrelsen. Barn som bevittnar våld i nära relationer
<https://www.socialstyrelsen.se/valds-ochbrottsrelateradefragor/barnsombevittnarvald>

Socialstyrelsen. Handbok om våld
<http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/20252/2016-6-37.pdf>

Socialstyrelsen SOSFS 2014:4

SOU 2016:92. Kulturdepartementet. Värna om demokratin mot våldsbejakande extremism –
Nationell samordning och kommunernas ansvar.

SOU 2015:55. Socialdepartementet. Nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor och
hedersrelaterat våld och förtryck.

Säkerhetspolisen. Våldsbejakande extremism.
<http://www.sakerhetspolisen.se/kontraterorism/valdsbejakande-extremism.html>

Umeå Kommun. Strategi för jämställdhetsarbete i Umeå Kommun.
<http://www.umea.se/download/18.5b249c0313e2e4c6ba4275f/1366809404638/Strategi+f%C3%B6r+j%C3%A4mst%C3%A4lldhetsarbete+Ume%C3%A5+kommun.pdf>

Umeå Kommun. 2016. Social Hållbarhet.
http://www.umea.se/download/18.8cfa926158f03759fb24a5a/1484147336650/FHR_bilaga_2016-12-02_social+h%C3%A5llbarhet.pdf

Umeå Kommun. Folkhälsa: Folkhälsomål för Umeå Kommun.
http://www.umea.se/download/18.4abd289214afe982c9920c07/1423492191445/Folkh%C3%A4lsa_Folkh%C3%A4lsom%C3%A5l%20f%C3%B6r%20Ume%C3%A5%20kommun.pdf

Umeå Kommun. 2010 Ett rent och tryggt Umeå – åtgärdsplan för Umeå Kommuns
utomhusmiljöer.<http://www.umea.se/download/18.513c5cbf12ee281b6ec80003341/1361888680822/Ren%20och%20trygg%20101107.pdf>

Umeå Kommun. 2017. Våldsbrotten i Umeå: utredningar och rapporter från övergripande
planering nr 1.
http://umea.se/download/18.75d45d0a15b0cb9be8fa36/1490625116964/UK_rapport1_V%C3%A5ldsbrotten-i-Ume%C3%A5-skiss06_till%C3%A4gg+inl..pdf

Umeå Kommun. 2014. Utredning: Våld i nära relationer.

http://www.umea.se/download/18.714d9628146947f69f71e940/1408623056419/Rapport_VNR.pdf

Umeå Kommun. 2017. Våldsbejakande extremism.

<http://www.umea.se/umeakommun/omsorgochhjalp/tryggochsaker/brottsforebyggandearbete/forebyggavaldochbrott/valdsbejakandeextremism.4.65c1214d14f38ac155339964.html>

Umeå Kommun. 2017. En utredning av KAST (köp av sexuell tjänst) – mottagning i Umeå Kommun. Dnr: IFN-2017-00077.

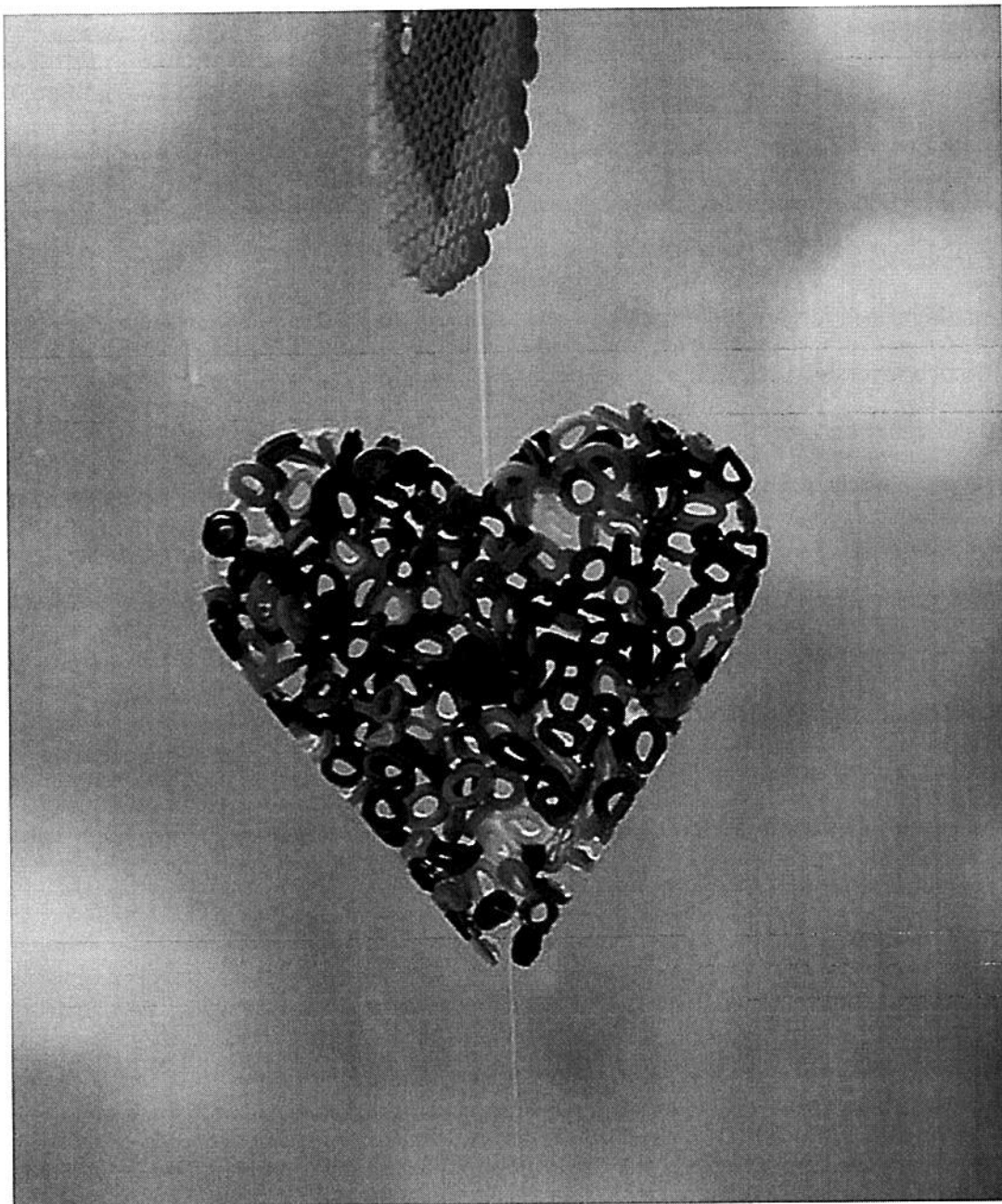
UNICEF Människohandel är en form av slaveri <https://unicef.se/fakta/handel-med-barn>

Unizon. 2017. 10 sammanfattande punkter från forskningen om porr och porrindustrin.

http://unizon.se/sites/default/files/media/10_punkter_fran_forskningen_om_porr_och_porrindustrin_webb.pdf

Unizon. 2016. Porr och prostitution – en rapport om utsatthet och efterfrågan, 50-68.

http://unizon.se/sites/default/files/media/porr_och_pro

Umeå kommuns handlingsplan mot våld

Dokumentnamn: Umeå kommuns gemensamma handlingsplan mot våld		
Dokumentansvarig: Lena Bolin, utredare, enheten för stöd och utveckling		Dokumentdatum: 2018-10-11
Godkänd av: [Förnamn Efternamn, organisatorisk enhet vid behov]	Version: [1.0]	Reviderad: [20XX-XX-XX]

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning.....	2
Inledning.....	5
Syfte och mål.....	6
Referensgruppens sammansättning och roll.....	6
Kunskapsöversikt.....	7
Utmaningar och förväntade effekter.....	7
Tid och resurser.....	7
Delaktighet och ansvar.....	7
Uppföljning av mätbara mål.....	8
Utgångspunkter för förebyggande arbete i samverkan.....	8
Den socioekonomiska modellen.....	8
Det förebyggande arbetets betydelse enligt SKL.....	9
Hur kommer vi igång tillsammans?.....	10
Mötesstruktur och samverkan.....	10
En väg in till våldsområdet.....	10
Hemsidans innehåll:.....	11
Plan för uppföljning.....	12
Gemensam kartläggning av arbetet mot våld.....	12
Samverkansplan mot våld.....	13
UmeBrås roll.....	13
Ett samverkansråd följer upp och förvaltar handlingsplanen mot våld.....	13
Deltagare i samverkansrådet.....	14
Aktivitetsplan mot våld för perioden 2018–2022.....	15
Varför en gemensam aktivitetsplan?.....	15
Aktiviteter för perioden 2018–2022.....	16
Del 1, prioriterade verksamhetsövergripande aktiviteter.....	16

Del 2, prioriterade målgrupps- och verksamhetsspecifika aktiviteter.....	17
Bilagor.....	18

Dokumentnamn: Umeå kommuns gemensamma handlingsplan mot våld		
Dokumentansvarig: Lena Bolin, utredare, enheten för stöd och utveckling		Dokumentdatum: 2018-10-11
Godkänd av: [Förnamn Efternamn, organisatorisk enhet vid behov]	Version: [1.0]	Reviderad: [20XX-XX-XX]

*”Våld är varje handling som genom att den skadar, skrämmar eller kränker en annan person, får den personen att göra något mot sin vilja eller avstå från att göra något den vill”
/Per Isdal, Alternativ til Vold*

Inledning

Våldet i vårt samhälle har många ansikten och skapar stort lidande för de utsatta. Det finns ett mörkertal kring de våldsbrott som begås och speciellt de olika typer av våld som sker i nära relation. Att få leva ett liv fritt från våld är en grundläggande mänsklig rättighet och en av samhällets viktigaste uppgifter att säkra.

Individ- och familjenämnden i Umeå kommun gav i oktober 2016 förvaltningen i uppdrag att ta fram en kommunövergripande handlingsplan mot våld. Detta eftersom nämndens önskan är att Umeå kommuns verksamheter samt kommunföretagen ska arbeta mer tillsammans mot våldet. Under december 2016 beslutade nämnden att handlingsplanen skulle tas fram med hjälp av en referensgrupp, bestående av kompetenser från olika verksamhetsområden i kommunen.

Det finns stora vinster i att tillsammans arbeta förebyggande och agera mot våldet. Ökad samverkan och erfarenhetsutbyte mellan verksamheter inom kommunen skulle innebära att tillgängliga resurser nyttjas i större utsträckning än idag vad gäller kunskap, nätverk, kontakter och information. Handlingsplanen mot våld kan också på ett naturligt sätt kopplas ihop med kommunens värdegrund och arbetet mot förnyelse och ständiga förbättringar.

I Umeå kommuns handlingsplan mot våld tas ett helhetsgrepp mot våldsbrotten i Umeå kommun. Handlingsplanen beskriver målsättningarna med det kommungemensamma arbetet och innehåller en plan med prioriterade områden för det som ska genomföras under perioden 2018–2022. Arbetet har sin utgångspunkt i kommunens mål kring social hållbarhet och jämställdhet och det redan pågående arbetet mot våld inom olika våldsområden. Kommunens verksamheter ska ta en aktiv roll i utvecklingsarbetet och tillsammans ta fram en långsiktig strategi för att förebygga och minska olika typer av våld.

Syfte och mål

Syftet med handlingsplanen är att den ska innehålla en strategi för att synliggöra det som görs, samt vad som behöver utvecklas och påbörjas inom våldsområdet. Detta innebär att:

- tydliggöra hur vi arbetar mot våld och göra det tillgängligt för alla.
- samla information om vilken kompetens och vilka stödfunktioner som finns i kommunen och hur dessa används med syfte att; förebygga och upptäcka våld, ge stöd och hjälp till våldsutsatta och våldsutövande invånare och medarbetare. Den ska synliggöra goda exempel och styrkor, men även identifiera det som behöver förändras och utvecklas.
- Stärka kommunövergripande samverkan och bättre nyttja befintliga resurser för att tillsammans ta ett krafttag mot våldet.

De övergripande målen med handlingsplanen är att:

- minska våldet i Umeå kommun. Det handlar om att så långt det är möjligt förebygga våld för att reducera antalet våldstillfällen.
- öka kunskapen kring våld hos yrkesverksamma i kommunen för att minska mörkertalet och öka tidig upptäckt.

Referensgruppens sammansättning och roll

Enheten för stöd och utveckling inom Umeå kommuns socialtjänst har tillsammans med UmeBrå ansvarat för att ta fram handlingsplanen mot våld. En referensgrupp med kompetenser från olika verksamhetsområden har deltagit i arbetet under 2017.

Referensgruppens arbete

Processledarna på UmeBrå, områdeschefen för individ- och familjeomsorg vuxna och Centrum mot våld, socialsekreterare på Centrum mot våld, socialt ansvariga samordnare, kommunens jämställdhetsstrateg, utvecklingsledare från skolan samt utredare från enheten för stöd och utveckling har utgjort den referensgrupp som i samråd tagit fram handlingsplanen mot våld.

Referensgruppen har haft fokus på att i första hand skapa en fungerande struktur och modell för samverkan, samt fånga in och formulera behov och prioriterade områden för det gemensamma arbetet.

Individ- och familjenämnden har under perioden fått regelbunden information om hur arbetet att ta fram en handlingsplan fortlöpt och det är då handlingsplanens struktur, innehåll och prioriterade områden som kommunicerats. Handlingsplanens prioriterade områden är sammanfattade i aktivitetsplanen mot våld (sidan 14).

Kunskapsöversikt

Parallellt med handlingsplanen har en kunskapsöversikt tagits fram som innehåller evidens (kartläggningar och statistik) om våldets omfattning i Umeå kommun (se bilaga 1). I kunskapsöversikten ingår även definitioner kring olika typer av våld med avsikten att dokumentet ska fungera som en introduktion till våldsområdet och det gemensamma arbetet mot våld.

Utmaningar och förväntade effekter

Tid och resurser

Då yrkesverksamma i kommunen har olika roller, erfarenheter och ingångar till att arbeta med våldsproblematiken vilket kan ses som något positivt, då alla kan bidra med olika infallsvinklar. Det är viktigt att vara medveten om att ökad samverkan och att starta upp ett gemensamt utvecklingsarbete måste få ta tid och resurser. Då våldet orsakar stort lidande för de utsatta samt skapar höga samhällskostnader är satsningen på förebyggande insatser i samverkan en god social investering och en vinst både på individ- och samhällsnivå.

Delaktighet och ansvar

En utmaning har varit att hitta en modell för att få kommunens verksamheter delaktiga i arbetet och få alla att känna ett gemensamt ansvar kring mål och innehåll. Då alla verksamheter samt kommunföretagen ska involveras i arbetet, har målet varit att ta fram en handlingsplan som upplevs som arbetsvänlig av utförarna. Ambitionen är att i samverkan framför allt bygga en gemensam struktur kring det förebyggande arbetet, samt att göra handlingsplanen så konkret som möjligt med formulerade aktiviteter. Handlingsplanen ska därför finnas tillgänglig för alla på en egen hemsida, där även aktuell information och kunskap inom våldsområdet ska finnas samlad.

Ambitionshöjning att genomföra handlingsplanen

Att tillsammans arbeta utifrån en kommungemensam handlingsplan innebär en ambitionshöjning av insatserna mot våld. Detta kan komma att medföra ökade kostnader framför allt i ett initialt skede och är något som det behöver finnas en beredskap för. Ökade kunskaper kring våld kan även innebära att fler identifierar våld och agerar, vilket i sin tur medför ett ökat behov av insatser och resurser. På sikt bör däremot det gemensamma arbetet mot våld leda till minskade kostnader ur ett samhällsekonomiskt perspektiv. För att kunna uttala sig om huruvida våldet minskar och kunskapen kring våld ökar behöver vi följa upp effekterna av handlingsplanen.

Uppföljning av mätbara mål

Det övergripande målet är att minska våldet. För att följa effekterna av den samverkan och de aktiviteter som finns i handlingsplanen, behöver det finnas mätbara mål. Ett syfte med att sätta mål är att på ett konkret sätt fastställa vad som ska uppnås med verksamheten, men det handlar också om att skaffa kunskap om vad som kan förbättras och att få kännedom om när utvecklingen inte gått i avsedd riktning.¹ Syftet med att sätta mål på kommunövergripande nivå är att skapa fokus på det viktigaste i verksamheten och målen som formuleras ska vara strategiskt viktiga eller fokusera på problemområden. Resultaten måste analyseras för att skapa en förståelse för vad det är man ser och på vilket sätt förbättringar kan ske². Resultatindikatorer för att bedöma måluppfyllelse kan bestå av kommunens Umeås kvalitet i korthet, Öppna jämförelser, UNGA-enkät med mera. Det är därför viktigt att det inledningsvis genomförs en kartläggning kring våld för att kunna få en uppfattning om nuläget för att kunna identifiera utvecklingsområden samt ha möjlighet att följa upp.

Utgångspunkter för förebyggande arbete i samverkan

Den socioekonomiska modellen

En skrift som har varit en inspirationskälla i arbetet med att ta fram en handlingsplan mot våld är "En kommun fri från våld – många små steg tillsammans gör skillnad". Det är Borås stad, Gävle kommun, Upplands Väsby kommun, Västerås Stad, Älvsjö stadsdelsförvaltning och organisationen MÄN som tillsammans med medel från Allmänna arvsfonden startat upp ett treårigt projekt för att tillsammans utveckla en modell för långsiktigt våldsförebyggande arbete med fokus på barn och unga.

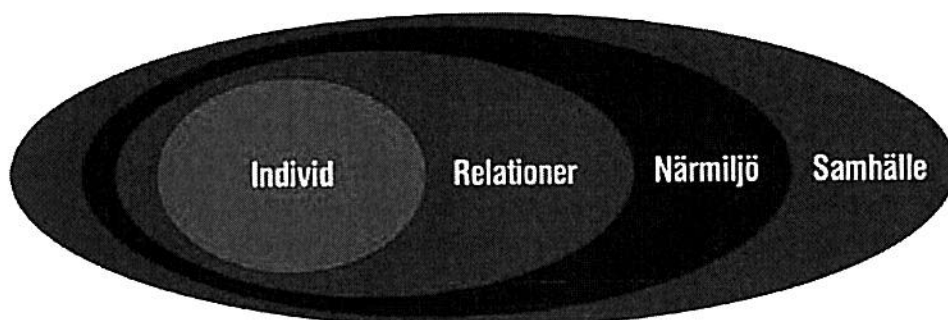
I det gemensamma arbetet har utgångspunkten varit den socioekologiska modellen, en helhetsmodell som i sammanhanget handlar om att arbetet mot våld bör ske utifrån en helhetssyn kring våld på alla nivåer i samhället. Modellen identifierar både risker och på vilket sätt man kan arbeta för att förebygga våld och arbeta för tidig upptäckt. Den socioekologiska modellen innehåller fyra olika nivåer:

- Individnivån utgår från att varje människa har sin unika historia och förutsättningar och att det bör tas hänsyn till dessa i arbetet mot våld.
- På relationsnivån behöver det arbetas mer med kamratgrupper, parrelationer och familjer och ha vetskap om att en individs nära relationer både kan vara ett skydd mot våld eller en risk.

¹ <https://skl.se/download/18.1562820d15385874ca8444af/1459239422561/Guide-planering-uppfoljning-atgarder-komunovergripande-styrning.pdf>. Hämtad 2018-01-11.

² Ibid.

- Nivån närmiljö handlar om att skapa en förändring på arbetsplatser, idrottsföreningar och bostadsområden. Råder till exempel en tysthetskultur, så innebär det en ökad risk för övergrepp, våld och kränkningar då ingen säger ifrån och agerar.
- På samhällsnivån ligger fokus på att arbeta med lagstiftning, policys, ekonomi och samhällsnormer³ (till exempel traditionella genusnormer)⁴.

Källa: http://mfj.se/assets/uploads/2017/01/en-kommun-fri-fran-vald_webb.pdf

Det förebyggande arbetets betydelse enligt SKL

Även SKL betonar vikten av förebyggande arbete och att yrkesverksamma i kommun och landsting har en särskild möjlighet att påverka samt att det finns många vinster att arbeta preventivt:

- Ett våldspreventivt arbete är en investering för kommunen eftersom tidiga förebyggande insatser kan minska kostnaderna för våldets konsekvenser på sikt.
- Ett tidigt förebyggande arbete handlar om att förändra med normer kring maskulinitet, makt och våld för att undvika så långt det är möjligt ingripanden som sker när våldet redan har ägt rum och som arbetet kring våld i nära relation till största del består av idag⁵.
- Ett viktigt våldsförebyggande arbete handlar om att tidigt upptäcka personer som är våldsutsatta eller benägna att utöva våld. Yrkesverksamma i kommunen har en unik möjlighet att uppmärksamma våldet och erbjuda stöd, skydd och behandling, då de dagligen eller regelbundet möter våldsutsatta barn och vuxna. Rutiner, stöd och vägledning för att ställa frågor om våldsutsatthet behöver därför utvecklas och spridas⁶.

³ En kommun fri från våld.

⁴ http://mfj.se/assets/uploads/2017/01/en-kommun-fri-fran-vald_webb.pdf

⁵ <http://skl.se/demokratiledningstyrning/manskligarattigheterjamstalldhet/kvinnofrid/>. Hämtad 2017-11-09.

⁶ Ibid

- I våldsförebyggande arbete vill SKL se att verksamheter arbetar mer med våldsutövare. Få våldsutövare döms i dagsläget och straffen är för korta för att Kriminalvårdens program ska sättas in. Därför har det stor betydelse att insatser riktade till våldsutövare även byggs upp på annat håll.⁷

Hur kommer vi igång tillsammans?

Stora vinster finns i att stärka det förebyggande arbetet. Då handlingsplanen är övergripande och ska inkludera alla kommunens verksamheter behövs en plattform för samverkan.

Arbetet med att skapa en fungerande samverkansstruktur innebär att:

- hitta en möjlig struktur för att kunna samverka på ett övergripande plan.
- hitta en väg att synliggöra befintliga resurser och kompetens i våldsfrågor.
- identifiera utvecklingsområden där nya samverkansstrukturer kan behöva skapas för att möta upp problematiken fullt ut.
- samla information, dokument och verksamheternas arbete inom våldsområdet på en hemsida.
- för att alla ska känna sig involverade så är alla aktiviteter som ska genomföras inom handlingsplanen sammanfattade i en aktivitetsplan (sidan 16).

Mötesstruktur och samverkan

UmeBrå har tillsammans med enheten för stöd och utveckling tagit fram en plan för samverkan som beskriver hur mötesstrukturen för det kommungemensamma arbetet konkret ska se ut (sidan 13). UmeBrå kommer i sammanhanget ha en nyckelroll och vara sammankallande och samordnare av kommande möten.

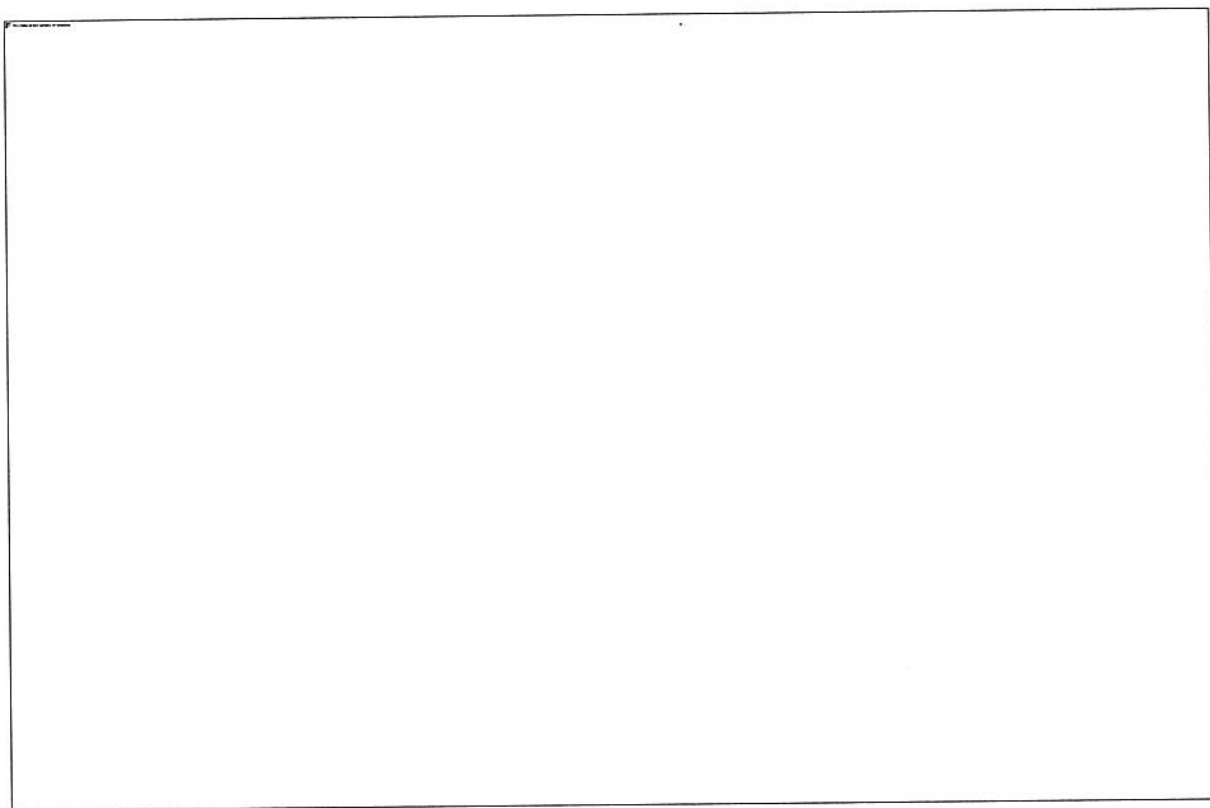
Under perioden handlingsplanen är ute på remiss är det viktigt att det finns mottagare för de synpunkter som kommer fram. Därför kommer den tidigare nämnda referensgruppen vara kvar. När handlingsplanen är antagen av Kommunfullmäktige kommer ett samverkansråd att sättas ihop och fortsätta arbetet i samverkan.

En väg in till våldsområdet

För att göra handlingsplanen och verksamheternas arbete tydligt och tillgängligt för alla, kommer handlingsplanen och det kommungemensamma arbetet samlas på en egen sida på webben. I praktiken innebär hemsidan en plattform för kommunikation, kunskaps- och informationsöverföring i det kommungemensamma arbetet mot våld. För att den ska kännas aktuell och funktionell behöver den ha ett behovsorienterat fokus. Sidan ska kunna visa på

⁷ Ibid.

vilket sätt kommunen erbjuder hjälp och stöd inom alla våldsområden och till alla våldsutsatta. En kommunikatör bör finnas med i den processen.

Hemsidans innehåll:

- Presentation av handlingsplanen mot våld (med samverkansplan och aktivitetsplan)
- Presentation av kommunens arbete mot våld (hemsidor som även innehåller olika riktlinjer och stöddokument inom våldsområdet)
- Länkar till aktuella dokument samt kommunala hemsidor inom våra identifierade våldsområden; våld i offentlig miljö, våld i nära relationer, hedersrelaterat våld, våldsbejakande extremism, prostitution och människohandel samt sexuellt våld.
- Beskrivning av verksamheternas arbete mot våld (resultat av kartläggning). Länkar till verksamheternas dokument inom våldsområdet.
- Länkar till kommunövergripande funktioner inom våldsområdet som Centrum mot våld, UmeBrå, konsultationsforum inom hedersrelaterat våld och våldsbejakande extremism med kontaktinformation.
- Länkar till samverkanspartners som t ex polisen, Länsstyrelsen, landstinget, Brottsofferjouren, kvinnojourerna i Umeå, Öppen gemenskaps kvinnojour, BRIS, RFSL -våld i HBTQ- relationer med mera.

- Länkar till Kunskapsportaler som NCK (nationellt centrum för kvinnofrid), Nationellt kunskapsstöd (NMT) från Socialstyrelsen och Länsstyrelsen, samt länkar till nationella stödlinjer.

Eftersom verksamheternas arbete ska vara tillgängligt från sidan behöver alla gemensamt ta en aktiv roll kring hemsidans innehåll. Frågor som behöver besvaras är vilka yrkesverksamma som "obligatoriskt" ska hålla sig à jour med sidans innehåll, samt vem/vilka som ska ansvara för uppdatering. En plan för hur kommunens arbete mot våld kommuniceras internt, samt mot kommuninvånarna bör tas fram i samråd.

Plan för uppföljning

För att se till att handlingsplanen efterlevs så behövs även en plan för uppföljning. Årlig uppföljning av handlingsplanen ska därför ingå i verksamheternas uppdragsplan som ett resultatmått i jämställdhetsmålet och folkhälsomålet. Kommunens nämnder ansvarar för de aktiviteter mot våld som finns beskrivna i aktivitetsplanen utifrån respektive ansvarsområden. Kommunfullmäktige tar ett övergripande ansvar för att de aktiviteter som är formulerade i handlingsplanen mot vålds aktivitetsplan verkställs. Det bör även utarbetas en plan för hur vi följer upp mätbara mål utifrån bestämda resultatmått för att över tid kunna se om arbetet leder till målet med minskade våldstal.

Gemensam kartläggning av arbetet mot våld

Då handlingsplanen är övergripande är det viktigt att som det tidigare beskrivits i handlingsplanens mål att vi som ett första steg får en tydlig bild av hur vi arbetar med våld idag och göra det tillgängligt för alla. Detta ska ske genom en kommungemensam kartläggning. I kartläggningen ska även det som behöver utvecklas och förbättras identifieras och lyftas fram. Kartläggningen ska involvera alla kommunens verksamheter och ha ett behovsorienterat fokus, som anger riktning för arbetet i samverkan. Kartläggningen föreslås innehålla följande delar:

- Samverkan
- Behovsinventering kring hur vi arbetar idag mot våld i Umeå kommun; goda exempel, utvecklingsområden.
- Insatser för utsatta och för förövare.
- Information/kommunikation

Kartläggningen ska koordineras genom en samordningsfunktion som även ska fungera som metodstöd. En manual för genomförande kommer att skickas ut till alla nämnder inför kartläggningen.

Samverkansplan mot våld

Umeå kommuns samverkansplan mot våld har sin utgångspunkt i ett av handlingsplanens huvudsakliga mål; att Umeå kommuns verksamheter ska hitta en gemensam grund för samverkan och i större utsträckning arbeta tillsammans mot våld än idag för att få ett större genomslag. Ökad samverkan ska även möjliggöra bättre erfarenhetsutbyte mellan verksamheter inom kommunen samt ett bättre nyttjande av de resurser som redan finns.

UmeBrås roll

UmeBrå har sedan 2016 ett samordningsuppdrag kring att förebygga våld i Umeå kommun. I handlingsplanen stärks det uppdraget ytterligare med en tydlig ledning och uppföljning. UmeBrå har ett uppdrag att i samverkan leda och utveckla aktiviteter mot våld och har som främsta uppgift att samverka generellt kring brotts- och drogförebyggande arbete. De största förebyggande insatserna i Umeå kommun genomförs inom de olika samhällsaktörernas ordinarie verksamheter. UmeBrås uppdrag handlar inte bara om att genomföra förebyggande insatser, utan också att möjliggöra samverkansytor och informationsutbyte.

UmeBrå arbetar kunskapsbaserat, där en gemensam problembild skapad i samverkan gör det möjligt att identifiera och åtgärda brister efter lokala behov. I det uppdraget har det särskilt identifierats ett behov av att utveckla våldsförebyggande insatser. Arbetet kopplas i hög grad ihop med missbruk och jämställdhets- och jämlikhetsfrågor. Detta gör UmeBrå till en naturlig koordinator av det arbetet som kommer att genomföras genom handlingsplanen mot våld och som plattform för samverkan.

Ett samverkansråd följer upp och förvaltar handlingsplanen mot våld

Det viktigt att alla verksamheter i kommunen tar ett delat ansvar för handlingsplanen. Det är många personer och verksamheter som kommer att beröras av handlingsplanen och i det sammanhanget räknas också ideella organisationer, Landstinget, Polismyndigheten, näringslivet, de kommunala bolagen med flera in. Varje verksamhetsområde ansvarar för genomförande och uppföljning utifrån det som är formulerat i handlingsplanens aktivitetsplan och i verksamhetens uppdragsplan.

För att kunna leda, utveckla och följa upp beslutade aktiviteter i handlingsplanen mot våld behövs ett samverkansråd med representanter från kommunens olika verksamhetsområden. Representerarna ska vara utsedda av behörig nämnd och ha ett tydligt beslutat mandat att aktivt delta i samverkansrådets arbete. Samverkansrådets uppgift blir att bistå verksamheterna med information och kompetens kring våld samt följa upp arbetet i aktivitetsplanen. Samverkansrådet ska i sin tur vara kopplad till en expertfunktion kring våld (till exempel Centrum mot våld som även har funktionen av Kompetenscentrum).

Kompetenscentrumet mot våld ska fungera som en stödfunktion till samverkansrådet som ska kunna lyfta frågor och få information vid behov.

Samverkansrådet har ett uttalat uppföljningsansvar men övriga nyckelpersoner och verksamheter i kommunen är viktiga att fånga upp. För dessa inrättas en referensgrupp där nyckelpersoner aktiveras att delta beroende på vilken aktivitet i handlingsplanen som det fokuseras på. UmeBrå är sammankallande för samverkansrådet.

UmeBrå-forum kommer att arrangera öppna samverkansform med fokus på arbetet mot våld. Det behöver finnas en kontaktperson inom varje verksamhet som kan ta ett särskilt uppdrag att ansvara för kommunikationen mellan verksamhet och samverkansråd. Därför utser varje verksamhet en kontaktperson som kan förmedla information till alla på enheten och vid behov ingå i samverkansrådet mot våld. Lämpligtvis bör även denna person vara prenumerant på hemsidan mot våld för att hålla sig regelbundet uppdaterad kring vad som händer inom våldsområdet.

Frekvens för samverkan:

- Samverkansgruppens funktion är samordning och kunskapsöverföring mellan verksamheterna. Träffar fyra gånger per år.
- Referensgrupp vars deltagare aktiveras utifrån behov.
- Hela referensgruppen bjuds in tillsammans med samverkansrådet för kunskapsutbyte, informationsspridning och samverkan en gång per år.

Deltagare i samverkansrådet

Samverkansrådet ska utgöras av en representant från nedanstående verksamheter/funktioner:

- Umebrå – sammankallande
- Centrum mot våld
- Jämställdhetsstrateg, område jämställdhet
- Personalfunktionen
- Umeå fritid unga
- Utbildning för – och grundskola
- Utbildning, gymnasieskola
- Socialt ansvariga samordnare, socialtjänsten
- Äldreområdet
- Funktionshinderområdet
- Integration, VIVA
- Konsultationsforum mot hedersrelaterat våld

- Konsultationsforum mot våldsbejakande extremism
- Metodstöd kartläggning, enheten för stöd och utveckling, socialtjänsten
- Gator och parker
- Fastighet
- Kommunföretagen (Bostaden)

Aktivitetsplan mot våld för perioden 2018–2022

Varför en gemensam aktivitetsplan?

Umeå kommuns handlingsplan mot våld är ett kommungemensamt åtagande med målet att stärka samverkan i arbetet mot våld, synliggöra hur vi arbetar idag inom våldsområdet, att identifiera utvecklingsområden och att arbeta tillsammans utifrån kommunens värdegrund med ständiga förbättringar. Genom handlingsplanen mot våld startar ett utvecklingsarbete som påbörjas under 2018 - 2019.

Handlingsplanen ägs av Kommunstyrelsen och kommunens verksamheter ska tillsammans ta en aktiv roll i arbetet. Mot bakgrund av det har en aktivitetsplan tagits fram som presenteras i det här avsnittet. Aktivitetsplanen beskriver de områden i arbetet mot våld som ska prioriteras i första hand under mandatperioden 2018 - 2022, vem som är ansvarig för aktiviteten samt tidsplan.

Aktivitetsplanens prioriterade områden har tagits fram efter politiskt formulerade behov och önskemål, det som framkommit på referensgruppen mot vålds möten, samt utifrån dialog med kommunens verksamheter. Aktivitetsplanen innehåller både kommunövergripande och verksamhetsspecifika mål. Då verksamhetsövergripande arbete är ett av målen finns ett stort fokus på att skapa en fungerande struktur för samverkan. Uppföljning av aktivitetsplanen ska ske en gång per år och ska revideras inför varje ny mandatperiod. Kontinuerlig uppföljning av aktivitetsplanen kommer även att ske genom UmeBrås styrgrupp.

Aktiviteter för perioden 2018–2022

Del 1, prioriterade verksamhetsövergripande aktiviteter

Den första delen av aktivitetsplanen handlar om struktur och verksamhetsövergripande samverkan. Dessa aktiviteter är allas ansvar.

Verksamhetsövergripande aktiviteter	Ansvar	Tidsplan
Samverkan Skapa verksamhetsövergripande samverkan utifrån kommungemensam samverkansplan.	Kommunstyrelsen Alla nämnder	2018–2022
Kartläggning Verksamheterna kartlägger sig själva inom våldsområdet: • Hur arbetar vi idag, vilka områden behöver vi utveckla, vilka goda exempel kan vi lyfta fram? • För genomförande av kartläggning ska ett metodstöd tas fram och en samordningsfunktion finnas för detta • Sammanställning av kartläggning kommer att läggas ut på handlingsplanen mot vålds hemsida. Resultatet från kartläggningen ska fungera som ett underlag kring hur insatserna riktas framöver när det gäller samverkan och utbildning. Detta skapar också ett nuläge som möjliggör uppföljning.	Kommunstyrelsen Alla nämnder	Genomförs under 2018–2019
Uppföljning (beskrivning på sid. 11) • Årlig uppföljning av aktivitetsplanen i KF. • Varje aktivitet som respektive nämnd berörs av ska ingå och följas upp i nämndens uppdragsplan. • Årlig uppföljning av mätbara mål. Formuleras och genomförs av samverkansrådet mot våld. • Aktiviteterna ska regelbundet under året följas upp i UmeBrås styrgrupp.	Kommunstyrelsen Alla nämnder	2018–2022

Uppbyggnad av intern och extern hemsida (En väg in till våldsområdet, sidan 10) Enheten för stöd och utveckling, socialtjänsten ansvarar för uppbyggnad, sedan övergår ansvaret till UmeBrå.	Kommunstyrelsen Alla nämnder	2018–2020
---	---------------------------------	-----------

Del 2, prioriterade målgrupps- och verksamhetsspecifika aktiviteter

Den andra delen av aktivitetsplanen är formulerad mer utifrån målgrupps- och verksamhetsspecifika behov.

Målgrupps- och verksamhetsspecifika aktiviteter	Ansvar	Tidsplan
Våldsförebyggande arbete Tidigt våldsförebyggande arbete behöver utvecklas och ges ökat fokus för normförändring, jämställdhet och för att öka möjlighet till tidig upptäckt. - Samverkansrådet mot våld utvecklar och skapar en struktur för tidigt våldsförebyggande arbete samt identifierar prioriterade områden. - Hitta en struktur för spridning av nationellt kunskapsstöd ut till verksamheterna från länsstyrelserna, Socialstyrelsen och Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK).	Kommunstyrelsen	2019–2022
Utveckla Centrum mot vålds verksamhet - Inom ramen för Centrum mot våld har under 2018 medel i form av stimulansmedel riktats för att utveckla specialistkompetens inom område våld mot äldre och våld mot funktionsnedsatta. Minst tre personer från CMV ska även gå RFSL:s utbildning i HBTQ som påbörjas under våren. - Centrum mot våld ska erbjuda <i>alla</i> stöd och hjälp inom område våld i nära relation - både våldsutsatta och våldsutövande. - Stöd och hjälp ska erbjudas till de som säljer och köper sex mot ersättning genom Centrum mot våld	Individ- och familjenämnden Äldrenämnden	2018-

Handlingsplan mot våldsbejakande extremism Färdigställs och antas i kommunstyrelsen under 2018	Kommunstyrelsen	2018
Handlingsplan mot prostitution och människohandel Färdigställs och antas i kommunstyrelsen under 2019	Kommunstyrelsen	2019
Skyddat boende Inrätta ett skyddat boende för våldsutsatta kvinnor (t ex dubbel utsatthet som psykisk sjukdom, funktionshinder, missbruk). Medel riktade för detta ändamål.	Kommunstyrelsen Individ- och familjenämnden	2019-
Boende (Bostaden) - Säkerställa permanent boende till våldsutsatta. - Hållbar kompetensutveckling genom utbildning i "huskurage" till kvartersvärdar.	Umeå kommun-företag AB (Bostaden)	2018–2022
Stöd och hjälp till våldsutsatt personal Personalfunktionen tar ett särskilt uppdrag och sprider <i>vägledningens</i> innehåll och erbjuder stöd och hjälp till våldsutsatt personal: gäller även våld i nära relation och sexuella trakasserier #Metoo	Kommunstyrelsen	2018–2022
Intern samverkan inom skolan Skapa en modell för att möjliggöra spridning av goda exempel kring mobbing, genus, #Metoo med mera.	För- och grundskolenämnden Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden	2019–2022

Bilagor

Bilaga 1: Handlingsplan mot våld, kunskapsöversikt